

Západočeská univerzita v Plzni
Právnická fakulta
Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Domácí násilí

Zpracovala: Klára Šebková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Simona Stočesová, Ph.D., LL.M.

Plzeň 2013

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Klára Šebková**
Osobní číslo: **R08M0318P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Domácí násilí**
Zadávající katedra: **Katedra trestního práva**

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Simona Stočesová, Ph.D.,LL.M.**
Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **28. listopadu 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne 28.3.2013

.....

Klára Šebková

Obsah

1. Úvod	1
2. Pojem domácího násilí	4
2.1 Definice domácího násilí	4
2.1.1 Obecná definice domácího násilí	4
2.1.2 Další definice	4
2.2 Druhy a formy domácího násilí	7
2.2.1 Několik druhů domácího násilí	7
2.2.2 Formy násilného jednání	8
2.3 Základní znaky domácího násilí	9
2.4 Fáze domácího násilí	10
2.5 Stalking = pronásledování	13
2.5.1 Základní druhy stalkingu	14
2.5.2 Typy stalkerů	16
2.5.3 Stupně a nebezpečnost pronásledování z pohledu policejní praxe	18
2.5.4 Doba pronásledování	20
2.5.5 Činnost policisty při odhalování stalkingu a další postup ve věci	21
3. Kriminologické aspekty domácího násilí	24
3.1 Příčiny domácího násilí	24
3.2 Osobnost pachatele domácího násilí	27
3.3 Oběť domácího násilí	29
3.3.1 Ženy jako oběti domácího násilí	30
3.3.2 Muži jako oběti domácího násilí	31
3.3.3 Senioři jako oběti domácího násilí	34
3.3.4 Děti jako oběti domácího násilí	35

4. Trestněprávní aspekty a jiné právní předpisy domácího násilí	37
4.1 Ústavní a mezinárodněprávní aspekty	37
4.1.1 Listina základních práv a svobod	37
4.1.2 Mezinárodněprávní aspekty	38
4.2 Trestněprávní úprava	40
4.2.1 Trestní právo hmotné	40
4.2.2 Trestní právo procesní	46
4.3 Přestupkový zákon	48
4.4. Zákon o Policii České republiky	49
4.4.1 Institut vykázání ze společného bydlení	51
4.5 Zákon č.135/2006 Sb., kterým se mění některé zákon v oblasti ochrany před domácím násilím	57
4.6 Občanskoprávní úprava	58
4.7 Zákon o sociálních službách	60
5. Kasuistika	62
5.1 Všude ze mě dělal tu nejhorší	62
5.2 Vše pod kontrolou	63
6. Závěr	67
Seznam použitých pramenů	69
Резюме	72
Přílohy	75

1. Úvod

Zločinnost a násilí se ve společnosti vyskytovaly už od pradávna. Tak tomu bylo i u domácího násilí. Problematika domácího násilí sice dlouhá léta stála mimo zájem odborníků i veřejnosti. Domácí násilí bylo tiše přehlíženo, protože společnost před tímto problémem zavírala oči a respektovala přirozenou nadvládu silnějšího jedince nad slabším. Do pozornosti orgánů činných v trestním řízení se případy domácího násilí dostaly až tehdy, kdy jednání pachatele získalo znaky trestného činu. Tyto orgány, ale i zde postupovaly jako v kterýchkoliv jiných případech, kde se objevilo násilí. Nikdo nepřihlížel k tomu, že domácí násilí je specifický fenomén a že násilí v rodině a mezi blízkými osobami funguje jinak než mezi osobami cizími.¹ Jedná se totiž o případy, které mají stejný znak a tím je násilí, které se odehrává v rodinném kruhu a za zavřenými dveřmi.

Pokud mluvíme o obětech domácího násilí tak právě ony potřebují pomoc a to více než ostatní. Bohužel pozornost celé společnosti se stáčela k osobě pachatele a oběti těchto činů zůstávaly stranou.² Proto bylo a stále je domácí násilí velmi závažným patologickým jevem s vysokou latencí.

Veřejnost o domácím násilí jako teoretickém a praktickém problému začala hovořit zhruba před 45lety. Na konci 70.let 20.století bylo domácí násilí vnímáno jen jako násilí, ke kterému dochází v rodině nebo v intimních vztazích, tedy mezi manžely nebo partnery. Tomu také odpovídaly tehdejší postoje, studie a názory k této problematice. Avšak výzkumy týkající se domácího násilí mezitím značně pokročily.³ Domácí násilí se více dostávalo do podvědomí lidí a stávalo se velkým diskutovaným společenským problémem. Prvním krokem kupředu bylo zavedení nové skutkové podstaty trestného činu „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“, projednávaném v Parlamentu České republiky v roce 2004. Dalším krokem byl zákon č.135/2006 Sb., který od 1.1.2007 přinesl nové možnosti a podmínky pro ochranu rodiny před domácím násilím.⁴

Další vývoj představovaly různé výzkumy. Nejdříve se týkaly jen části domácího násilí, přesněji jen základních forem. Ačkoliv dnes již výzkumy pokročily dále, dá se říci, že právě tyto patří k těm klíčovým, protože slouží zejména osobám, které se dostanou do styku s domácím násilím v profesionálním vztahu. Avšak i

¹ Čírtková, Z. Moderní psychologie pro právníky. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 9

² Čírtková, Z., Vitoušová, P. a kol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů, příručka pro pomáhající profese. Grada Publishing, a.s. Praha, 2007, s. 9

³ Čírtková, Z. Moderní psychologie pro právníky. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 9

⁴ Čírtková, Z. Moderní psychologie pro právníky. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 9

přesto aktuálnější studie usilují o komplexnější přístup a snahu o získání komplexnějšího vzorce tohoto jevu.

K těmto výzkumům se postupem času přidávaly neziskové organizace, odborníci a později i laici blíže seznamující se s domácím násilím a tím k lepší pomoci jejím obětem. Tím také došlo k vymezení mnoha teorií o domácím násilí, které si získalo mnoho podob a forem: přes fyzické, sexuální násilí až k psychickému násilí, které se nevyhýbá žádnému členu rodiny. Oběti domácího násilí proto mohou být nejen ženy, děti, muži, senioři, ale i homosexuální partneři.

Ve skutečnosti má být funkce rodiny jiná. Rodina má být zdrojem ochrany, pomoci a náklonnosti, bohužel v některých případech se tyto prvky vytrácejí a rodina se stává místem, plným zla, agrese, neupřímnosti a nebezpečí.⁵

Domácí násilí není již jen násilí muže na ženě, ale jedná se o opakované, dlouhodobé a eskalující násilí v mnoha formách, které vede k rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu.⁶

Mým cílem bylo popsat tuto problematiku přes její definici, hlavní znaky, druhy a další prvky, které se toho týkají. Snažila jsem se při zpracování této práce pochopit, proč k těmto případům dochází, proč osoby sobě navzájem nejbližší si ubližují a proč naopak oběť hned po prvním náznaku násilí od násilného jedince neodejde.

V úvodu jsem chtěla obecně nastínit jak se toto téma postupem času stávalo aktuálnější a získávalo pozornost odborné i laické společnosti.

Ve druhé kapitole je vymezen pojem domácího násilí v mnoha formách. Domácí násilí získávalo a stále získává více pozornosti. Každý si vysvětluje definici domácího násilí po svém. Proto jsem ve své práci zmínila ty nejdůležitější. Poté jsou uvedeny jeho stručné charakteristiky, dále se věnuji jeho druhům, základům a fázím což považují za důležitou materii pro poznání samotného domácího násilí. V rámci druhé kapitoly je zařazena i samostatná podkapitola, která se zabývá zvláštním typem domácího násilí, kterým je stalking. Stalking se snažím popsat přes základní druhy, typy stalkerů vzhledem ke vztahu, který měli se svou obětí a postup orgánů činných v trestním řízení a jejich možnosti při řešení těchto případů.

Třetí kapitola je věnována kriminologickým aspektům domácího násilí. Konkrétně ke vzniku příčin tohoto násilí, vymezení osobnosti pachatele a jednotlivých obětí, které jsou rozděleny na samotné podkapitoly, jedná se o oběti

⁵ Čírtková, Z. Moderní psychologie pro právníky. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 9

⁶ Čírtková, Z. Moderní psychologie pro právníky. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 9

ženského pohlaví, muže, děti a seniory. Snažila jsem se o vymezení rozdílů mezi těmito skupinami a dopad domácího násilí na jejich běžný život.

Čtvrtá kapitola je věnována aktuální legislativě, protože problematika domácího násilí není jen problémem trestního práva, ale jedná se o problém celé společnosti, proto je obsažen v mnoha právních předpisech. V rámci jednotlivých podkapitol jsem se proto snažila uvést právní předpisy, které se domácího násilí týkají a zejména v rámci trestněprávní úpravy jsem se pokusila vymezit skutkové podstaty, které se mohou naplnit při páchání domácího násilí.

V páté kapitole jsou uvedeny pravdivé příběhy obětí domácího násilí.

V závěru se snažím shrnout vše co jsem při vypracování této práce dozvěděla a zhodnotit získané poznatky. Pokusím se odpovědět proč k těmto skutkům dochází a případně vymezit nedostatky, které se při řešení této závažné problematiky mohou vyskytovat.

2. Pojem domácího násilí

2.1 Definice domácího násilí

Definice pojmu „domácí násilí“ v našem platném českém právu nenajdeme. Pouze v § 89 odst. 6 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů se uvádí, že trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti. V komentáři k tomuto ustanovení⁷ se uvádí, že není výkladem pojmu násilí, ale vztahuje se jen na situace, kdy násilí je prostředkem k dosažení nějakého cíle. Pojem domácího násilí je pouze mediální a akademický, se kterým pracuje kriminologie, viktimologie a psychologie. Přesto se mnoho společností snaží tento pojem definovat.

2.1.1 Obecná definice domácího násilí⁸

Pod tímto pojmem většinou chápeme opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí fyzické, psychické či sexuální povahy mezi manžely nebo partnery. Problém však lze pojmut také v jeho širším významu jako rodinné násilí, které může mít různé podoby – zanedbávání dětí, trýznění seniorů až po psychické a fyzické násilí mezi mužem a ženou. Jedná se tedy o vědomou činnost, která nejdříve obsahuje opakující se útoky proti lidské důstojnosti, k nim se přidávají útoky proti zdraví, které mohou přejít až k útokům proti lidskému životu. Domácí násilí je specifické v tom, že se od ostatních forem delikventního chování liší tím, že násilí je zde ve vztahu blízkých osob, dochází k vytváření vztahu závislosti oběti na pachateli a naopak vede k získání moci pachatele nad obětí. Násilí je skutečnost, která se pro svou dlouhodobost a různou intenzitu postupně stává součástí běžného života jednotlivých rodin.

2.1.2 Další definice

Při snaze pochopit základ domácího násilí, přes jeho definice jsem došla k mnoha vyjádření jeho pojmu. Jedním z nich je i pojem podle Judr. Voňkové a Mgr. Huňkové. Ty vyjádřily domácí násilí jako násilí, kterým obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky, nebo jednání, které působí újmu na

⁷ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon: komentář. 4. přepracované vydání. C.H.Beck. Praha, 2001, s. 588-596

⁸ srov.: Buskotte, A. Z pekla ven žena v domácím násilí. Computer Press, a.s. Brno, 2008, s. 42

fyzickém, sexuálním, nebo psychickém zdraví. Jde o agresi jedné osoby proti druhé, jejíž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo i zabít.⁹

Další pojem ke kterému jsem se dostala, byl pojem vyjádřený Bílým kruhem bezpečí. Ten chápe domácí násilí jako fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi intimními partnery, ke kterému dochází v soukromí, tedy mimo jakoukoliv kontrolu zvenčí. Intenzita násilných útoků se stupňuje a u oběti vede ke ztrátě schopnosti včas zastavit tyto incidenty a efektivně vyřešit narušený vztah. Širší pojem „násilí v rodině“ zahrnuje také násilí páchané na dětech a násilí páchané na seniorech.¹⁰

Další definici, kterou bych chtěla uvést, je definice formulovaná Radou Evropy v roce 1985. Ta vymezila domácí násilí jako násilné chování v rodině, které zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí, spáchané v rodině některým z členů, nebo které narušuje život, tělesnou nebo duševní integritu a nebo svobodu jiného člena rodiny, či vážně poškozuje rozvoj jeho osobnosti.¹¹

Posledním důležitým pojmem je definice Nejvyššího správního soudu České republiky, který domácí násilí pokládá za zvláštní a samostatný fenomén. Mimořádnost neplyne ze samotného násilí, ale z toho, vůči komu a za jakých okolností je uplatňováno.

Domácí násilí představuje závažnou formu kriminální činnosti, která vykazuje mnohé znaky odlišující je od běžných deliktů, řešených v trestním či přestupkovém řízení. Obsah tohoto pojmu (domácí násilí), lze přirovnat k šikaně. Šikanování (zde ve vztahu dvou blízkých osob) zahrnuje širokou škálu útoků proti důstojnosti a zdraví člověka – od verbálních útoků, urážek, zesměšňování, ponižování, vyhrožování různými újmami nebo násilím, přes ničení věcí, omezování pohybu, neustálou kontrolou, omezování kontaktů s rodinou a přáteli, až po fyzické napadání ve formě pohlavků, kopání, bití, vyhrožování nebo ohrožování zbraní, popřípadě použití zbraně. Jde o jednání volné a úmyslné, resp. svévolné. Pachatel má možnost ovlivnit své jednání, rozhoduje se, zda se bude násilně chovat, či nikoliv. Indikátorem domácího násilí je nerovné postavení mezi pachatelem a obětí. Pachatel má nad obětí zjevnou nebo i nevyslovenou či obětí nepřiznanou převahu.

⁹ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. proGen, o.p.s. Praha, 2004, s.11

¹⁰ zdroj: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/co-je-a-co-neni-domaci-nasili/> (k 1.3.2013)

¹¹ Doporučení Rady Evropy R(85)4 o násilí v rodině z 26.3.1985, dostupné na: <http://www.koordona.cz/domaci-nasili/legislativa/60-narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2010-2014.html> (k 15.3.2013)

Pachatel vždy určuje pravidla. Postavení oběti je podřízené a odvozené od nároků, požadavků a hrozeb pachatele. Dalším znakem jak už je zde zmíněno, je opakovanost. Aby tento znak byl naplněn, musí jednání probíhat i v minulosti. Jeden pohlavek ještě není domácím násilím, ale může být jeho začátkem. A také nemůžeme domácí násilí zaměňovat s tzv. „italskou domácností“, kde oba účastníci mají „rovné“ postavení, jsou silnými a rovnocennými partnery a jsou pachateli i oběťmi současně. Zde chybí znak mocenské asymetrie, typické pro domácí násilí.

Skutková podstata domácího násilí se nevztahuje na ojedinělé roztržky nebo na argumentační konflikty mezi partnery, které sklouznou do násilné podoby. Domácím násilím je tvrdá a nezdravá podoba partnerských vztahů, označovaná jako zneužívání partnera. Z pohledu oběti jde o lidskou důstojnost, o osobní bezpečí a nakonec i o život. Dalším znakem je postupná eskalace, ta může začínat drobným omezováním osobní svobody, pokračuje urážkami, zesměšňováním, přerůstá ve fyzické násilí a v horších případech končí i vážnými formami ublížení na zdraví. Základní zvláštností je, že k takovému jednání dochází zpravidla v soukromí. Nejpravděpodobnější příčinou je osobnostní založení.¹²

Jak můžeme vidět, všechny pojmy domácího násilí, ať už pocházejí od kohokoliv, jsou podobné až stejné. Pokud si to budeme chtít shrnout, tak za domácí násilí se zpravidla označuje týrání a násilné jednání, odehrávající se mezi osobami blízkými, žijícími spolu ve společné domácnosti. Jedna násilná osoba získává a udržuje nad druhou moc a kontrolu. A i přes těchto mnoho vymezení, které nám říkají, co si pod domácím násilím máme představit je velmi složité, jak ho rozpoznat. Proto od těchto znaků musíme odlišit, co není domácím násilím¹³:

- spor
- jednorázový incident
- vzájemné potyčky mezi partnery

Domácí násilí je jednostranné, agresor a oběť si nikdy nemění role!

¹² č.j. 5 As 84/2008 – 81, dostupné na:
http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2008/0084_5As_0800081A_prevedeno.pdf
(8.3.2013)

¹³ Buskotte, A. Z pekla ven žena v domácím násilí. Computer Press, a.s.. Brno, 2008, s. 42

2.2 Druhy a formy domácího násilí

2.2.1 Několik druhů domácího násilí¹⁴

– **fyzické** – do této skupiny zařazujeme vše, co oběti fyzicky ubližuje – začíná to u „nevinného“ pohlavku, přes strkání, fackování, bití pěstmi, tahání za vlasy, pálení, kopání, smýkání, ohrožování nožem nebo střelnou zbraní, házení předmětů, znehybňování oběti např. přivazováním, zatlačováním do kouta, odpírání spánku, jídla a může to končit až pokusem o vraždu a v nejhorších případech i zavražděním

– **psychické** – tento druh se často vyskytuje v kombinaci s dalšími druhy násilí, můžeme sem zařadit – slovní týrání, ponižování, zesměšňování zejména na veřejnosti, ale i v soukromí, permanentní kontrola chodu dne, výslechy, vyhrožování zmrzačením nebo zveřejněním difamujících údajů o oběti, izolace oběti od rodiny, přátel, kolegů v práci, jakékoliv negativní projevy k jejímu vzhledu nebo chování. Můžeme se s ním setkat i samostatně. Jak uvedla jedna z ohrožených osob (po mnohaletém domácím násilí), tento druh je někdy horší, než samotné fyzické týrání¹⁵: „Kdybych si mohla vybrat mezi tělesným a slovním týráním, vybrala bych si bití. Po něm zůstanou alespoň viditelné následky, máte důkaz, lidé vás možná politují a uvěří vám. Slovní týrání vás může dovést na pokraj šílenství, ale nikdo vám neuvěří, protože rány nejsou vidět. Žijete v permanentní hrůze, kdy klapnou dveře, partner se vrátí domů a začne to.“

– **sexuální** – zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou na oběti vynucovány a které oběť podstupuje nedobrovolně či s nechutí a to v podobě různých sexuálních praktik, sexuálního obtěžování či zraňování

Sexuální násilí způsobené cizí osobou se velmi dobře rozpozná, ale v partnerském vztahu už to tak lehké není. Mnoho partnerů ve vztazích si myslí, že na svého partnera mají nárok za každé situace. Proto když se partnerce nebo partnerovi nechce tak se mu trochu pomůže a pro samotné oběti to občas je velice nejasné.

– **ekonomické = finanční** – zamezení možnosti oběti disponovat finančními prostředky, ať rodinnými nebo vlastními, oběť je nucena prosit o každou korunu, absolutní kontrola nad příjmy a výdaji, dále zabraňování získání vlastního příjmu –

¹⁴ srov.: Voňková, J., Huňková, M. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. proFem, o.p.s. Praha, 2004, s. 20

¹⁵ Vitoušová, P., Vedra, V. Domácí násilí. (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby). 3. upravené vydání. BKB Pardubice. Pardubice, 2009, s. 2

bud' omezování nebo úplný zákaz chození do zaměstnání se slovy „Zakazuji ti chodit do práce“ nebo „Proč chceš jít do práce zrovna v této nevhodné době, nemyslíš, že tě děti potřebují víc?“ a nebo naopak žena je přinucena pracovat, ale s jejím výdělkem výlučně disponuje pouze sám manžel. Na celé této situaci je nejhorší, že žena se bojí svému partnerovi protiřecit a postavit se mu, protože je na něm finančně závislá

2.2.2 Formy násilného jednání¹⁶

– **sociální izolace** – má za cíl obět' sociálně izolovat, absolutní uzavření rodiny, zákaz styku s příbuznými a s přáteli, zákaz telefonování, vycházení, přikazování chování, oblékání, rozhodování o tom, co je a co není vhodné, vyčerpávající dohled nad životem, zákaz nebo naopak určování literatury, poslouchání televize, rádia, omezování nebo zákaz jakýchkoliv zájmů

– **zastařování, použití fyzického násilí** – použití křiku, demonstrace síly, vyvolávání strachu, gesta, ničení majetku, týrání zvířat, vyhrožování, používání výhrůžek typu opuštění rodiny, spáchání vraždy dětí nebo partnerky, vlastní sebevražda, uzavření partnerky do blázince, odnětí dětí, fackování, bití at' holýma rukama nebo předměty, kopání, ohrožování bodnou nebo střelnou zbraní

Tuto formu násilí můžeme rozdělit na aktivní a pasivní.

– **vyčerpávání** – přikazování nesmyslné práce, odpírání spánku, potravy, tekutin

– **citové týrání** – permanentní nadávky, kritizování, sekýrování, vyvolávání pocitu viny za různé bezvýznamné situace, popírání faktu násilí s tím, že „oběti se něco zdá“, občasné poskytování laskavosti, odpírání pozornosti, demonstrativní milostný poměr s jinou osobou, kontrola co obět' dělá, s kým se stýká, kam chodí a zesměšňování na veřejnosti

– **ekonomické týrání** – zákaz získání nebo udržení zaměstnání, přidělování kapesného, přinucení žádat o prostředky na obživu, dennodenní kontrola nákupů, znemožnění přístupu k rodinným příjmům nebo naopak neposkytování finančních prostředků na chod rodiny popřípadě i na děti, vystavování rodiny hladu, chladu, nedostatku oblečení, hygieny, rozprodávání zařízení domácnosti, neplacení nákladů spojených s bydlením, nerespektování a popírání potřeb dětí

¹⁶ srov.: Voňková, J., Huňková, M. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. profem, o.p.s. Praha, 2004, s. 20-21

- **vydírání** – nástrojem jsou zejména děti, označování oběti za špatnou matku nebo otce, navádění dětí proti druhému rodiči, vulgární a násilné chování, pohrůžky, že v případě odchodu druhý rodič už děti neuvidí
- **zneužívání „práv muže“** – zacházení s obětí jako se služkou, nadřazené a povyšné chování, osvojení si práva o všem rozhodovat, být tím, kdo určuje role v domácnosti

Domácí násilí, jak je uvedeno výše, může mít mnoho druhů a forem, ať už násilí partnerské, zneužívání dětí nebo týrání seniorů. Můžeme se s ním setkat ve všech sociálních vrstvách bez ohledu na vzdělání, náboženství, věk, sociální nebo etnický původ. Ve většině případů je agresivní muž k ženě, ale není to pravidlem. Agresivní můžou být i rodiče k dětem, i naopak děti ke svým rodičům, násilí mezi sourozenci a výjimkou není ani situace kdy týranou osobou je muž. Rodina a domov se v těchto případech stává nebezpečným místem, místo toho aby plnila roli útočiště a bezpečného zázemí.

2.3 Základní znaky domácího násilí¹⁷

- **přítomnost některé z forem násilí** – zejména na blízké osobě, pachatel a oběť jsou si navzájem blízké a důvěrné osoby, k domácímu násilí dochází uvnitř partnerského vztahu nebo v mezigeneračním vztahu mezi rodiči a dětmi, či prarodiči žijícími ve společné domácnosti, jsou navzájem citově, sociálně, ekonomicky úzce spojeni, partneři mohou mít společné děti, majetek, atd. – proto oběti mají ztíženou možnost tento vztah narušit a odejít. Dalším problémem zde je, že si osoby takto blízké, i když týrané, stále věří v pokračující bezproblémový vztah, mohou sice po incidentu hledat pomoc, ale po čase svůj postoj změnit
- **opakovanost a dlouhodobost** – z jednoho útoku jakéhokoliv druhu ještě nemůžeme říct, že se jedná o domácí násilí, může to být ale jeho začátek. V tomto případě máme na mysli tzv. násilí na pokračování, které se opakuje v cyklech. Na počátku roste napětí, pak dojde k násilnému incidentu, poté následuje fáze usmíření a klidu, po které opět narůstá napětí. Projevy domácího násilí přetrvávají po dlouhá časová období. Mohou zůstat po mnoho let skrytá v soukromí a skončit i rodinou tragédií. V opakování a dlouhodobosti se skrývá nebezpečnost domácího násilí.

¹⁷ srov.: Vitoušová, P., Vedra, V. Domácí násilí. (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby). 3. upravené vydání. BKB Pardubice. Pardubice, 2009, s. 2

- **rozdělení rolí osob na ohroženou, týranou a násilnou** – domácím násilím nejsou vzájemné hádky, rvačky, spory, kde se role střídají, postavení oběti a pachatele je nerovné a role se v průběhu násilného vztahu nemění, pachatel tím tak kontroluje život oběti, uplatňuje moc nad jejím každodenním životem
- **neveřejnost** – k domácímu násilí zpravidla dochází za zavřenými dveřmi domova, to znamená stranou od veřejné kontroly a beze svědků
- **eskalace (stupňování)** – podpurným znakem je jeho stupňování, násilí může být nejen častější, ale také krutější, př. od urážek vše postupuje k psychickému ponižování až k fyzickým útokům, které ohrožují život a zdraví, na počátku jednotlivé útoky nemusejí dosahovat takové intenzity, které odpovídají trestnému jednání a pokud je budeme posuzovat samostatně může to vést k bagatelizaci a přehlížení jak ze strany oběti, tak i ze strany policejních orgánů

Jestliže ohrožená osoba nenajde pomoc u odborníků nebo podporu u rodiny a bude násilí skrývat, tak se domácí násilí bude stále opakovat v cyklu, někdy může dojít k jeho oslabení (to je v době usmiřování a odpouštění) a jindy naopak vzroste (napětí, násilné útoky). Tím dojde k tomu, že ohrožená osoba, si začne uvědomovat, že to tak asi má být a přijme roli osoby, která ustupuje a snaží se přizpůsobovat nastalé situaci. To u týrané osoby vytváří pocit, že o tom co se děje nemůže s nikým mluvit, protože se za svoje postavení stydí, má pocit, že vše co jí násilná osoba vytýká je její chyba a nebo naopak má strach z útočníka. Jestliže i přesto promluví, tak incidenty může minimalizovat. Ženy, které jsou skutečně zneužívány, se jako oběť necítí. Naopak, ženy svého násilného partnera chrání a jeho chování omlouvají a bagatelizují.

Aby skutek byl domácím násilím, musejí být splněny všechny znaky uvedené výše.

2.4 Fáze domácího násilí

Spirála násilí¹⁸

K domácímu násilí nedochází neustále – střídá se období násilí a klidu. V násilném vztahu dochází k různým fázím, které se často opakují v uzavřeném kruhu: láska, naděje a strach. Cyklus = spirála domácího násilí má dva hlavní znaky, kterými jsou opakovanost a stupňování.¹⁹ U každého případu domácího

¹⁸ srov.: Buskotte, A. Z pekla ven žena v domácím násilí. Computer Press, a.s. Brno, 2008, s. 63-66

¹⁹ zdroj: <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/specifika-domaciho-nasili/> (k 3.3.2013)

násilí je to různé, co je ale stejné, je další průběh a vývoj vztahu a chování muže nebo násilné osoby poté, co poprvé „zaútočí“.

Domácí násilí není jednorázovým aktem. První projevy bývají nenápadné a oběti si ani neuvědomí, že něco není v pořádku. Neustálou kontrolu si partnerka může vysvětlovat jen jako příjemnou pozornost. Ani si neuvědomí, že nastal ten moment, kdy je naprosto izolovaná od rodiny a sociálního okolí.²⁰

Ve většině případů je velice podobný postup: násilné incidenty se opakují vždy v totožných frekvencích a postupem času jsou častější a také intenzivnější. Americká psycholožka dr. Leonore Walker popsala tento jev jako „cykly násilí“ i další odborníci z této oblasti hovoří o tzv. „spirále násilí“ nebo „koloběh násilí“.

Fáze 1: Stupňování napětí²¹

Tato fáze se vyznačuje častými hádkami a konflikty mezi partnery. V partnerském životě či rodině panuje velmi napjatá a velmi negativní atmosféra. Partneři se stále hádají. Žena se snaží častým konfliktům nebo přímo partnerovi v budoucnu vyhýbat a být opatrnější nebo být vůči partnerovi milejší a hodnější. Naopak partner se cítí být partnerkou vyprovokován a tím dochází k verbální agresi. Žena se snaží vše udržet v tajnosti, je pro ni velice důležité, aby se o jejich problémech nedozvěděli sousedé a známí. Někdy se také může cítit za způsobenou situaci spoluodpovědná.

Jinak se k této situaci chovají ženy, které se již dříve s násilím setkaly. Už ví, že násilné chování ze strany partnera se bude opakovat bez ohledu na to, jak se ony samotné budou chovat a snažit se konfliktu vyhýbat a předejít. Někdy dokonce vycítí, kdy má přijít vlna agrese ze strany partnera, sama se snaží tuto fázi nějak urychlit a partnera záměrně vyprovokuje, aby vše už měla co nejdříve za sebou. Přitom si ale dává velký pozor, kde k tomu dojde. Je pro ni velmi důležité, aby vše proběhlo v soukromí, tím se také domnívá, že má nad situací alespoň malou kontrolu, což je pro psychický stav podstatné.

Fáze 2: Explóze – nekontrolovaný projev násilí

Oproti první fázi, která může trvat různě dlouhou dobu, je druhá fáze velmi rychlá a ženy nemohou předpokládat, kdy k ní dojde. V této fázi hodně závisí na psychickém stavu partnera nebo na nějakém vnějším faktoru, který může vyvolat uvolnění partnerovy agresivity. Tím dochází k napadení v jakékoliv formě. V tomto

²⁰ zdroj: <http://www.magdalenium.cz/index.php?nid=4875&lid=CS&oid=643226> (k 3.3.2013)

²¹ srov.: Buskotte, A. Z pekla ven žena v domácím násilí. Computer Press, a.s. Brno, 2008, s. 63-66

období agresor ztrácí kontrolu nad svým chováním a dochází k propukání fyzického a psychického násilí.²² K násilí dochází většinou v soukromí bez svědků nebo maximálně před dětmi. Žena se v této situaci cítí velmi slabá a bezmocná, ale i plná zloby vůči svému partnerovi, právě v této fázi si oběti často uvědomují, jak jsou v této situaci slabé, a že nemají naprosto žádnou kontrolu nad partnerovým jednáním. Po incidentu následuje šok, který prožívají oba partneři. Některé ženy si právě tehdy uvědomí, že by měly z tohoto vztahu uniknout a často také odcházejí ke svým rodinám či přátelům, jiné naopak stále zůstávají a dělají si naději, že se to už nebude opakovat. V tomto momentu přecházíme do třetí fáze.

Fáze 3: Líbánky - láskyplnost

Této fázi se také někdy říká - „promiň miláčku“ a je různě dlouhá. V této době dochází k omlouvám, pomáhání v domácnosti, usmiřování, k projevům lásky, k oddanosti, nošení dárků ze strany násilné osoby. I sám partner si začíná uvědomovat, co se stalo a má skutečné výčitky svědomí. Stále dokola se omlouvá za své činy a slibuje, že už se to nikdy nebude opakovat. Nechce, aby ho partnerka opustila tak dělá vše proto, aby k tomu nedošlo. Jak už bylo řečeno, v této fázi si vše uvědomují muži i ženy, vše obě strany více prožívají, bohužel postižené osoby vidí tuto fázi velmi nadějnou, dokonce až romantickou.

Pokud žena od svého partnera neodešla bezprostředně po útoku, vzniká zde malá naděje, že to nakonec udělá. V této fázi, jak už bylo řečeno, se muž snaží všemožnými způsoby přesvědčit partnerku, že už se to nikdy nestane. Žena partnerovi uvěří, někdy také proto, že si připisuje část viny za to, co se stalo a své rozhodnutí odejít či rozvést se oddálí nebo zamítne. Žena se také může snažit o získání rady od svých nebo od partnerových rodičů, kteří ale samozřejmě tvrdí, že bude vše v pořádku a že se časem vše spraví.

Bohužel ale po období usmiřování a omluv, přijde dříve nebo později období nadávek, urážek a poté i fyzické napadení. Muž začne připisovat vinu ženě, že ho vyprovokovala, že mu to dělá naschvál a tak podobně. Celý cyklus se začne opakovat a žena je zas na začátku násilného kolotoče. Jediné co je jiné, je intenzita týrání, které se zvětšuje, a poměr délky trvání jednotlivých fází. Většinou dochází ke zkracování fáze „líbánky“ a prodlužuje se fáze týrání a vytváření napětí.²³ Pokud si žena neuvědomí, že už je opravdu čas odejít, může se tento kolotoč pořád dokola opakovat

²² zdroj: <http://www.magdalenium.cz/index.php?nid=4875&lid=CS&oid=643226> (k 3.3.2013)

²³ zdroj: <http://www.magdalenium.cz/index.php?nid=4875&lid=CS&oid=643226> (k 3.3.2013)

Ne u každého problémového vztahu cyklus násilí probíhá. V některých případech vše probíhá úplně jinak. Některá fáze může být vynechána, a nebo se nikdy objevit nemusí. I ženy se chovají různě. Některá vyvodí důsledky ihned po prvním fyzickém útoku, jiné dávají svým partnerům několik šancí, protože věří, že „on takový není“.

2.5 Stalking = pronásledování

Pojem stalking se začal používat v 90. letech v USA²⁴ pro označení způsobu chování pachatele, který svou pozornost zaměřuje na konkrétní osobu = oběť, které neustále věnuje přemíru své pozornosti. Tato pozornost je ale z pohledu oběti nechtěná a nevyžádaná. Jedná se o specifickou podobu násilí.

Obecně lze říci, že stalking je obtěžování jakýmikoliv prostředky. Název „stalking“ z anglického překladu znamená v řeči lovců stopováním uštvat lovenou zvěř k smrti.²⁵

V kriminologické oblasti je stalking definován jako úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost. Hlavním znakem je posedlost, fixace pachatele na určitou osobu. Příмым následkem je závažné narušení soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti pronásledované osoby. V závažnějších případech může dojít k porušení duševního a tělesného zdraví, k nervovému kolapsu a k ohrožení jejího života.

Bohužel ne každý případ domácího násilí, který skončí ukončením násilí a odloučením od násilníka znamená konec násilí. Často právě tyto pachatele svou oběť po rozchodu začnou pronásledovat, píšou jim dopisy, SMS zprávy, telefonují jim, vtírají se do jejich blízkosti, okruhu příbuzných a přátel, pomlouvají je a v horších případech jim vyhrožují, ničí jejich majetek a mohou je i fyzicky napadnout.

Projevy stalkingu:

- obtěžování
- pronásledování
- pronásledování s vyhrožováním

²⁴ Čírtková, L., Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 53

²⁵ Čírtková, L., Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 53

2.5.1 Základní druhy stalkingu²⁶

Jak už jsem uvedla definice stalkingu znamená vztahové násilí. Jeho podstatou je násilné a nežádoucí pronikání do privátní sféry oběti. Tím u oběti vzniká důvodný pocit ohrožení.

– ex-partner stalking

Ex-partner stalking zahrnuje až 50% všech případů stalkingu.²⁷ Podstatou tohoto druhu je neschopnost unést jednostranné ukončení intimního partnerského či manželského vztahu. Motivací stalkera je buď snaha slepit (obnovit) zkrachovaný vztah, a nebo snaha pomstít se za rozchod. Často se oba motivy prolínají. Tomu odpovídají i nevyžádané vzkazy v podobě např. sms zpráv, telefonátů, e-mailů, dopisů a další. Střídá se v nich vyznání lásky s výhrůžkami a agresivními sděleními. Tento druh patří k nejnebezpečnějším podobám pronásledování.

– stalking v dalších vztazích

V těchto reálných vztazích stalkingu předchází profesní kontakty (př. lékař – pacient), pracovní vztahy (zaměstnavatel – zaměstnanec) nebo sousedské vztahy. Motivem je pocit domnělé či skutečné křivdy. Stalker na to reaguje pronásledováním domnělého hříšníka.

V iluzorních vztazích, které zatím reálně neexistují, má pronásledování teprve vzniknout. V těchto vztazích je problém vztahové dynamiky opačný: stalking není z pohledu stalkera reakcí, nýbrž akcí. Akcemi chce stalker vztah iniciovat a navodit. Chce vytvořit to, co existuje jen v jeho představách. Do této kategorie právě spadají i varianty pronásledování celebrit.

Další druhy stalkingu můžeme definovat různými prostředky a jejich rozdělení je značně rozmanité. Pronásledovatel může použít ilegální prostředky jako je ničení cizí věci, pomluvy, ale i legální a neškodné postupy (zasílání dopisů nebo dárků, telefonáty a další). Proto druhy stalkingu rozdělujeme dle prostředků, kterými pachatel stalking vykonává.²⁸

Jedním z nich jsou mobily a internet. Ty v dnešní době představují velmi vhodné podmínky pro stalking, protože umožňují kontakt pachatele s obětí prostřednictvím komunikačních prostředků. Pro stalkera se tak otevírá prostředí,

²⁶ Stanovisko odboru bezpečnostní politiky k některým problémům spojeným s výkladem skutkové podstaty nebezpečného pronásledování. Ministerstvo vnitra. Odbor bezpečnostní politiky. Praha, 2010. Nepublikováno (zdroj: Městské ředitelství Policie České republiky Plzeň)

²⁷ Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 73

²⁸ Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 60

kteře umořňuje nenáročně možnosti pro obtěžování, aniž by pronásledovatel musel do svého jednání vkládat velké investice.

Dalším druhem stalkingu je vyhledávání fyzické blízkosti oběti neboli slídění. To představuje pozorování, hlídání bydliště oběti, pracoviště nebo na místě kde oběť tráví svůj volný čas.

Třetím druhem, který je třeba zařadit pod stalking je osočování, nátlak a psychické deptání. Pod tento druh zařazujeme jednání, které je provozováno prostřednictvím letáčků, plakátů nebo jsou nejrůznější informace o oběti zveřejňovány na internetu (jako například její telefonní číslo, které je spojováno s poskytováním různých služeb) nebo zveřejňování falešných inzerátů. Tento druh pronásledování vytváří tlak na oběť, může jí způsobovat poškozování majetku, vniknutí do soukromí nebo útoky proti domácím mazlíčkům.

Dalším pokusem dostat oběť pod tlak a mít o ní neustálý přehled je možnost kontaktu přes třetí osoby, tento zvláštní druh stalkingu se nazývá „stalking by proxy“. Tímto jednáním může zmanipulovat okolí a blízké osoby do té míry, že si mohou myslet, že právě pronásledovatel je obětí stalkingu. Ti pak skutečné oběti mohou domlouvat, aby se k pronásledovateli chovala jinak. Jednou z manipulací může být i to, že blízké osoby oběti mohou pronásledovatele informovat o každém záměru skutečné oběti. V rámci stalkingu se můžeme setkat také s fyzickým násilím, ohrožováním zdraví a života oběti.²⁹

Mezi zvláštní druhy pronásledování můžeme zařadit cyberstalking. Tento pojem se poprvé použil v roce 1999 a jedná se o stalking v kybernetickém prostoru, tedy pronásledování prostřednictvím internetu. K tomuto druhu patří:³⁰

1. zasílání obtěžujících e-mailů
2. negativní zprávy o oběti v chat-roomech
3. nevyžádané prezentace oběti v internetovém prostoru
4. vyhrožování prostřednictvím internetu (zavírování počítače, odcizování elektronických dat)

Internet v sobě skrývá obrovské možnosti pro stalkery, jak anonymně, dlouhodobě a systematicky pronásledovat svou oběť.

²⁹ Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 60-62

³⁰ Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 63

2.5.2 Typy stalkerů³¹

Tím, že máme mnoho druhů stalkingu jako takového, můžeme i samotné pachatele pronásledování rozdělit na několik typů a to dle vztahu, který měli s obětí a zejména z hlediska očekávání, které pronásledovatel po oběti požaduje.

1. Odmítnutý pronásledovatel – pronásleduje svou oběť, protože ho opustila, ať už se jednalo o vztah intimní, rodinný, pracovní, obchodní nebo terapeutický. Nemusí se jednat jen o bývalého partnera, stalker může pronásledovat známou i neznámou osobu z jeho okolí. Jejich snahou je smířit se s obětí a „dostat ji nazpět“. Ne všichni pachatelé mají takovéto úmysly, někteří se naopak chtějí pomstít za to, že byli odmítnuti a opuštěni. Stalkeři z této kategorie mohou být velice agresivní a nebezpeční. Můžeme zařadit pod druh ex-partner stalking.

2. Hledač intimity – tento druh pachatele pronásleduje a touží po vztahu s osobou, kterou si náhodně vybral a která ho zaujala. Předpokládá, že tato osoba bude jeho vztah opěťovat. Kategoricky odmítá a nedokáže se smířit s negativní reakcí. Stalker se snaží navázat partnerský vztah. Veškeré negativní odezvy oběti pachatel může vnímat pozitivně, protože jakýkoliv projev vůči jeho osobě ho utvrzuje o zájmu oběti a tím se jeho snaha zvyšuje. Naopak pachateli nemusí jít o sexuální vztah, to vše může naplňovat jen fantazijními představami o kontaktu s obětí. U tohoto stalkera se tak často nesetkáme s násilím, jako v předchozím typu. Zde jde spíše o projevení náklonnosti a citu než ohrožení oběti.³²

3. Nekompetentní násilník – jedná se o sociálně nešikovného jedince, který je neustále odmítán. Věří, že má na svou oběť výhradní právo a nechápe proč je odmítán. Od ostatních se liší tím, že jakmile je mu do cesty postavena jakákoliv překážka př. soudní rozhodnutí, stalker se stáhne do ústraní a začne si hledat nový cíl, nový objekt.

4. Zlostný pronásledovatel – velice intenzivně pronásleduje svou oběť, domnívá se, že tato osoba mu způsobila nějakou újmu a snaží se o satisfakci, náhradu, pomstu nebo odplatu. Má pocit, že je sám obětí a proto vyhrožuje a zastrašuje, protože se snaží získat zpět moc, o kterou si myslí, že přišel.

³¹ srov.: Buskotte, A. Z pekla ven žena v domácím násilí. Computer Press, a.s. Brno, 2008, s. 51-52

³² Čírtková, L. Moderní psychologie pro právnický. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 74

5. Predátorský pronásledovatel – jejich jediným cílem je zaútočit, oběť napadnout nebo sexuálně pronásledovat. Svou oběť nejdříve nenápadně a detailně pozorují. Poté, co mají dostatek informací, zaútočí. Své pronásledovatelské jednání se snaží provádět co nejdiskrétněji. Nechtějí, aby oběť něco zjistila nebo tušila. Tato skupina stalkerů je velmi malá a jediné na co se soustředí je útok. Jeho znakem je vysoký stupeň nebezpečnosti a neustálá kontrola života oběti. Středá se zde projev násilí a laskavosti, čímž oběť ztrácí možnost logicky posoudit danou situaci.

6. Fixovaný pronásledovatel s psychickými poruchami³³ – v rámci této skupiny máme dva podtypy, které rozdělujeme dle nebezpečnosti. Mezi méně nebezpečné patří pronásledovatel, který vyhledává ženy se kterými přichází do kontaktu. Tato osoba žije v iluzi reálného vztahu s obětí a má pocit, že i oběť si přeje to samé.

Pronásledovatel se zvýšenou nebezpečností, se vykazuje vyšším stupněm psychického narušení. Chování této osoby je velmi nepředvídatelné, ať intenzitou nebo místem útoku. Oběti bývají ženy, ale i muži, kteří mají stejný znak, kterým je vyšší sociální status.

U každého pachatele je stanoveno riziko pro:

- fyzické napadení oběti – vysoké u odmítnutého a predátorského typu
- vyhrožování – nízké u predátora a hledače intimity
- tvrdošíjnost, stálost, odolnost pronásledování u momentální oběti – příznivější prognóza je u nekompetentního typu
- pronásledování zacílené na nové oběti – vysoké riziko pronásledování je u odmítnutého, nekompetentního a predátorského typu
- psychické a sociální poškozování oběti – vysoké je u odmítnutého, zlostného a predátorského typu

³³ srov.: Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 75

2.5.3 Stupně a nebezpečnost pronásledování z pohledu policejní praxe³⁴

Vyhodnocení nebezpečnosti se opírá o sběr dostupných informací ke konkrétnímu případu:

1. informace o pronásledovateli³⁵

Vždy zjišťujeme:

Eskalaci, tj. zda pronásledování má či bude mít stupňující charakter.

Dobu či délku pronásledování, zpravidla platí: čím delší průběh, tím horší prognóza.

Znovuobnovení obtěžování poté, co pachatel své činy zdánlivě ukončil

Intenzitu psychického a sociálního poškozování oběti.

2. informace o oběti³⁶

Pro posouzení nebezpečnosti pronásledování je třeba zjistit profil samotné oběti. Od její profese až k možnosti oběti bránit se před stalkingem. Je zřejmé, že osoby mediálně známé budou častěji obětí stalkingu než neznámý člověk. Do skupiny častěji ohrožených osob musíme zařadit i osoby z neziskových organizací, které vykonávají pomáhající profese.

Hlavním úkolem je rozpoznat objektivní možnosti oběti pro zajištění jejího bezpečí.

Míru zranitelnosti zjistíme např. dotazy:

- Znájí se oběť a pronásledovatel dobře?
- Je pronásledovatel obeznámen s denním režimem a návyky oběti?
- Jsou pronásledovatel a oběť stále v přímém kontaktu?
- Má oběť reálnou možnost zajistit si fyzickou bezpečnost?
- Má intenzivní strach až hrůzu z pronásledovatele?
- Sdílí její obavy také lidé v jejím nejbližším okolí?
- Může oběť zvýšenou opatrností eliminovat riziko napadení? Je schopna předjímat riziko napadení a zvolit účinnou obranu?
- Je sama schopna vyhrožování zastavit?

Nebezpečnost je ovlivněna také konkrétními situačními faktory (např. pronásledovatel změnil místo bydliště směrem k oběti).

³⁴ Stanovisko odboru bezpečnostní politiky k některým problémům spojeným s výkladem skutkové podstaty nebezpečného pronásledování. Ministerstvo vnitra. Odbor bezpečnostní politiky. Praha, 2010. Nепublikováno (zdroj: Městské ředitelství Policie České republiky Plzeň)

³⁵ Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 97

³⁶ Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 100

Aby došlo k ukončení stalkingu, lze doporučit oběti, aby ona sama vytvořila aktivitu k jeho ukončení:

- důsledně ignorovat pokusy o kontakt = nulová reakce
- vyhýbat se setkání – i za cenu změny životních návyků
- stalking dokumentovat – uchovávat všechny dopisy, sms zprávy, e-maily, fotograficky zachytit jeho přítomnost na pracovišti, v okolí bydliště, jím rozbité věci a další
- o stalkingu informovat své okolí – včasné zveřejnění zvyšuje možnost ochrany oběti
- vyhledání pomoci a podpory – u blízké osoby nebo na specializovaném pracovišti

3. situační faktory³⁷

Zde musí docházet k vyhodnocení situace za které pronásledování probíhá. Určení rizika je podmíněno aktuální situací. K situačním faktorům, které je třeba hodnotit, patří např. finanční situace stalkera nebo prostorová distance mezi stalkerem a obětí.

4. dynamika průběhu pronásledování³⁸

Tento průběh je zásadní pro způsobení eskalace pronásledování. Aby jsme mohli vyhodnotit průběh tohoto procesu, máme řadu prvků, které eskalaci mohou vyvolat:

- intervence třetích osob
- rozhodnutí soudu ve věci (př. ohledně péče o děti)
- právní postupy
- krize v životě stalkera
- nový vztah, který oběť navázala

Ale i přes naplnění některých výše uvedených prvků nemusí vždy k eskalaci dojít, to záleží na samotném stalkerovi.

5. falešné oběti stalkingu

Jedná se o pojem, kdy se osoba vydává za oběť trestného činu, ale ve skutečnosti jí není. Můžeme rozlišit dva základní druhy nepravých obětí:

³⁷ Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 101

³⁸ Čírtková, L.. Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008, s. 101

- nepravá oběť, u níž je kontakt s realitou zachován, svou viktimizaci finguje, jedná se o účelové jednání, jehož motivací mohou být alibi, pomsta, přání získat pozornost, určité výhody apod.
- nepravá oběť, u níž kontakt s realitou zachován není, v motivaci sehrávají důležitou roli různé psychické poruchy

2.5.4 Doba pronásledování

Další důležitou podmínkou, kterou musí pronásledování splňovat, tak aby se jednalo o trestný čin, je dlouhodobost. Stalking představuje problematické, neakceptovatelné vystupňování aktivit, které v normální míře obvykle používáme k navazování, udržování a ukončování vztahů. Není však jednoduché stanovit přesně bod zlobu, hranici mezi urputnějším, ale ještě normálním obtěžováním na straně jedné a trestně stíhatelným stalkingem podle §354 zákona č. 40/2009 Sb. na straně druhé.

Obecně je minimální hranice stanovena kombinací počtu útoků (nauka hovoří o 8 až 10 útocích)³⁹ a týdnů, po které pronásledování trvá (cca 4 až 6 týdnů). Tato hranice vychází z poznatků psychologie a podobných disciplín a pro orgány činné v trestním řízení nejsou závazné. Je však možné se obrátit na již známé a ustálené instituty, které lze analogicky vtáhnout na případy nebezpečného pronásledování. Trestní právo zná několik situací, kdy se musí vyrovnat s podobnou definicí, např. delší doba, trvající porucha zdraví (§ 122 odst. 2 písm. i) TZ), u které se soudní praxe ustálila na délce přesahující 6 týdnů a těchto ustálených definicí máme v trestním právu několik.

Shrnutí – jak v praxi rozpoznat případy stalkingu = znaky a charakteristiky:

- opakované a přetrvávající pokusy pronásledovatele o kontakt s obětí, eventuálně pokusy se k ní přiblížit
- svou délkou trvání a intenzitou překračují běžné normy sociální interakce (délka minimálně 4 až 6 týdnů, intenzita orientačně od 10 nevyžádaných a nechtěných kontaktů)

³⁹ Stanovisko odboru bezpečnostní politiky k některým problémům spojeným s výkladem skutkové podstaty nebezpečného pronásledování. Ministerstvo vnitra. Odbor bezpečnostní politiky. Praha, 2010. Nepublikováno (zdroj: Městské ředitelství Policie České republiky Plzeň)

- doplněné o více či méně zjevné výhrůžky směřující proti oběti a eventuálně i jejím blízkým
- oběť nemůže tyto pokusy o kontakt ovlivnit
- u oběti vzniká důvodný strach, který se projevuje omezováním obvyklého způsobu života na straně oběti a naopak pronásledovatel se domnívá, že jeho chování je oprávněné a správné

2.5.5 Činnost policisty při odhalování stalkingu a další postup ve věci:⁴⁰

Kontakt s oběťmi není vždy jednoduchý. Stalking způsobuje závažné psychické následky. Vystresovaná oběť není schopna poskytnout kvalitní svědeckou výpověď. Proto musí být policista velice trpělivý. Záleží na tom, co se policista od oběti dozví a jak případ vyhodnotí a také jak bude ve věci dále postupovat.

K posouzení policisty, zda se jedná o stalking, napomáhají tyto znaky:

- Aktivita údajného stalkera jsou jednostranné, tj. dochází k nim přesto, že oběť jednoznačně, srozumitelně a jasně odmítla jeho nabídky či výzvy a nastolila požadavek na ukončení nevyžádaných aktivit.
- K aktivitám údajného stalkera dochází i přesto, že potenciální oběť uplatnila strategii „nulové reakce“ (nijak nereaguje na pokusy o kontakt, např. neodpovídá na SMS zprávy, e-maily, dopisy, dárčky atd.)
- Chování stalkera má ráz uceleného a jednotného procesu, který připomíná program. Jednotlivé aktivity stalkera na sebe navazují, zapadají do sebe. Stalker se např. odvolává na svá předcházející oznámení, jimi odůvodňuje následující akce.
- V nevyžádaných pokusech o kontakt jsou patrné motivy a cíle, které pronásledovatel sleduje. Jeho postup lze tedy vyhodnotit jako záměrný, úmyslný a specificky motivovaný.
- Dochází ke stupňování aktivit stalkera z hlediska frekvence jejich výskytu či z hlediska jejich závažnosti. Nejdříve pronásledoval jen oběť, nyní se jeho pozornost rozprostřela i na rodinné příslušníky. Dalším příkladem eskalace může být i stěhování stalkingu z privátu do pracovního života oběti a tím zkomplikovat či zničit její pracovní kariéru.

⁴⁰ Stanovisko odboru bezpečnostní politiky k některým problémům spojeným s výkladem skutkové podstaty nebezpečného pronásledování. Ministerstvo vnitra. Odbor bezpečnostní politiky. Praha, 2010. Nepublikováno (zdroj: Městské ředitelství Policie České republiky Plzeň)

Při získávání svědecké výpovědi je vhodné používat katalog základních otázek pro oběti, které vyhledávají pomoc policie a podávají trestní oznámení. Existují 3 okruhy otázek:⁴¹

1. Důležité informace o konkrétní podobě stalkingu

- Kdy začal stalking?
- Kdo je pronásledovatelem (známý či neznámý pachatel)?
- Jaké jsou konkrétní způsoby pronásledování?
- Jaká je doba trvání a intenzita pronásledování?
- Zda a jak pronásledovatel vyhrožuje?
- Došlo už na násilí? (př. poškozování věcí, ničení majetku oběti ...)
- Co předcházelo samotnému pronásledování?
- V případě „ex-partner“ stalkingu je nutné zjistit, zda se v předcházejícím vztahu vyskytovalo domácí násilí! (kriterium pro zvýšenou ohroženost oběti)

2. Důležité informace o chování oběti a jejich pokusech zastavit pronásledování

- V případě známého pronásledovatele: zda a jak sdělila oběť, že si nepřeje žádné kontakty?
- Jaká opatření na svou ochranu a stopnutí stalkingu již oběť učinila?
- Jaké problémy a potíže ji stalking doposud způsobil?
- Jaké důvody má pro své obavy? Čeho se nejvíc obává?
- Jaké možnosti má oběť pro zajištění vlastního soukromí a bezpečí?
- Kdo je o její situaci informován (rodina, zaměstnavatel atd.)?

3. Důležité informace o stalkerovi – v případě známého pronásledovatele

- Odkud zná oběť stalkera? (partner, kolega z práce, propuštěný zaměstnanec, soused)
- Měla oběť kontakt se stalkerem? Jaký, jak dlouho?
- Zná oběť osobní historii, rodinu a sociální vazby stalkera?
- Rozešli se rodiče stalkera, když byl ještě dítětem? Zažil stalker domácí násilí v původní rodině? Zažil jiné podoby násilí?
- Kdo byl/je pro stalkera autoritou, na kterou dá – matka, kamarád, nadřízený?

⁴¹ Stanovisko odboru bezpečnostní politiky k některým problémům spojeným s výkladem skutkové podstaty nebezpečného pronásledování. Ministerstvo vnitra. Odbor bezpečnostní politiky. Praha, 2010. Nepublikováno (zdroj: Městské ředitelství Policie České republiky Plzeň)

- Jak lze charakterizovat sociální vztahy a kompetence stalkera?
- Zná oběť zvyky, postoje, pocity a emocionální chování stalkera?
- Jak hodnotí jeho potenciál k násilnostem?
- Konzumuje pronásledovatel alkohol, drogy? Jak to ovlivňuje jeho chování?
- Má v držení zbraň?
- Jak reaguje na úřady a jejich nařízení?
- Má kriminální anamnézu?
- Jaký je kulturní původ/zázemí stalkera?
- Existují okolnosti, které mohou vyhrotit situaci?

Z odpovědí na tyto otázky může policista vyhodnotit, zda se skutečně jedná o pronásledování, určit druh stalkingu, základní profil pronásledovatele, rozhodnout se pro další postup a případnou pomoc a ochranu oběti.

U závažných případů nebezpečného pronásledování nevzniká žádná pochybnost o oprávněnosti zahájení trestního řízení. Komplikovanější může být posouzení lehčích případů. Proto v lehčích případech stalkingu nemusí být využito možnosti trestního stíhání vždy tím nejlepším způsobem. Doporučuje se vstup policie u lehčích případů jen, jsou-li přítomny následující projevy pronásledovatele:

- denně několik obtěžujících telefonátů
- 10 a více SMS denně
- 3-5 dopisů týdně
- odkládání dárků u dveří bytu
- několikahodinové postávání před domem oběti, které je zjevné
- sledování a oslovování oběti při jejím vycházení z bytu/pracoviště atp.

Ze zahraničních zkušeností plyne, že postup policie vůči ohrožovateli by pak měl být rychlý a poměrně razantní. Tím se konkrétně myslí, že policisté v praxi rychle kontaktují stalkera a provádí s ním cílený rozhovor.⁴²

⁴² Stanovisko odboru bezpečnostní politiky k některým problémům spojeným s výkladem skutkové podstaty nebezpečného pronásledování. Ministerstvo vnitra. Odbor bezpečnostní politiky. Praha, 2010. Nepublikováno (zdroj: Městské ředitelství Policie České republiky Plzeň)

3. Kriminologické aspekty domácího násilí

3.1 Příčiny domácího násilí

Jestliže se budeme chtít seznámit se sociálně – patologickým jevem, který se skrývá pod pojmem domácího násilí a jeho příčinami, tak se nejdříve musíme zaměřit obecně na příčinu kriminality. Předmětem poznání jsou trestný čin (§ 13 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník), pachatel (§ 22 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník), oběť a kontrola zločinnosti. Teorii příčin kriminality můžeme najít ve třech rovinách:⁴³

- individuální, která se zabývá osobou pachatele a oběti
- strukturální, která souvisí se společností – kdo, kdy a kde se může dopustit trestného činu, nebo naopak, kdo může být trestným činem ohrožen
- institucionální rovina, která se týká kontroly zločinnosti prostřednictvím orgánů činných v trestním řízení a občanské společnosti

Existuje mnoho teorií, které se snaží vysvětlit příčiny domácího násilí. Nejstaršími příčinami kriminality jsou jednofaktorové teorie.

Jednofaktorové teorie:⁴⁴

1. *Biologicko-genetické teorie* – vysvětluje obecné sklony jedince k násilnému jednání, nikoliv obecné situace domácího násilí. Naopak v dnešní době je snaha chápat domácí násilí a agresivitu jako takovou více komplexněji, a ne jako v minulosti, kde ji spíše považovali za biologický produkt, následek dědičnosti nebo instinktu.

2. *Psychologické teorie* – tyto teorie jsou postaveny na povahových zvláštlostech násilné osoby. Do této kategorie můžeme zařadit Freudův koncept masochismu (masochista se snaží o to, aby se s ním nakládalo jako s bezmocným, závislým a neposlušným dítětem), výmluvy na opakující deprese, alkoholismus nebo také Oidipův komplex, který spočívá v nevědomé erotické vazbě syna k matce nebo dcery k otci. Rodič stejného pohlaví je chápán jako soupeř, a proto je odsuzován a zatracen. Zároveň je ale milován a dítě má strach ze ztráty jeho náklonnosti, přesto je zde snaha o jeho odstranění z blízkého okolí. Z toho vychází situace, že ženy se podřizují

⁴³ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. profem, o.p.s. Praha, 2004, s. 48

⁴⁴ srov.: Ševčík, D., Špatenková, N. a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál, s.r.o. Praha, 2011, s. 32-37

násilí mužů kvůli víře, že si zaslouží trpět. Naopak muži si násilím zvedají své ego, protože si myslí, že jiné prostředky k ovládnutí opačného pohlaví nemají. Ale Oidipův komplex byl dávno překonán.

Na psychologickou teorii navazuje *teorie objektových vztahů* – která nám ukazuje láskyplnou péči a zároveň neschopnost navázat vazby v dětství a to vše si jedinec později kompenzuje násilím.

3. *Sociologická teorie* – přirovnává se k feministickému přístupu, nebo-li produktem je „typická mužská společnost“ – projev agrese je vysvětlován v sociokulturních jevech, které souvisejí se vznikem moci a kontroly ve společnosti. Společnost, která akceptuje jakékoliv druhy násilí ve veřejných vrstvách života, zvyšuje násilné tendence uvnitř rodin. V některých společnostech je násilí dokonce legitimní a adekvátní. V agresivní společnosti se snadno může stát kdokoliv násilníkem nebo obětí. Muži, ženy, ale i děti si myslí, že násilí je správné a jako jediná použitelná cesta k dosažení cíle, protože násilí je chápáno a bráno jako součást běžného života.

4. *Feministické přístupy* – do této skupiny je třeba zařadit takové faktory jako je nadřazenost a nedostatečná kontrola nad reprodukčním procesem – tímto přístupem je ze strany žen přijímáno sociální a biologické dědictví, které přináší domnění, že násilí ze strany mužů má přetrvávat. Tím se upevňuje podřízenost žen a „přirozená“ autorita mužů.

Z těchto teorií vycházejí další, o které se opíráme i dnes:⁴⁵

1. *Teorie učení (socializace)* – v tomto učení se člověk učí normám, hodnotám a orientacím skupiny k níž patří, můžeme říci že se jedná o učení sociálním okolím. Konkrétně jde o způsoby, chování, styky, myšlení, city, znalosti, hodnotové postoje, ale musíme si dát pozor na pudové chování, fixaci raného sexuálního vývoje a chybějící vnitřní kontrolu při vzniku kriminálního jednání⁴⁶

Pod tuto teorii můžeme zařadit tzv. *teorii vazeb*, která zdůrazňuje tvorbu vzorů chování prostřednictvím odměny a trestu. Tím, že si jedinec vytvoří vazbu na cokoli, může při její ztrátě vyvolat zuřivost, bolest nebo smutek.

⁴⁵ srov.: Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. proFem, o.p.s. Praha, 2004, s. 50-53

⁴⁶ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. proFem, o.p.s. Praha, 2004, s. 50

2. *Teorie sociální kontroly* – zde dochází ke kontrole zločinnosti pomocí pozitivních podmětů a negativních sankcí, opět odměna a trest. Kontrola zločinnosti zahrnuje jak státní úsilí, ale také společenské snahy občanských iniciativ a svépomocné neziskové organizace. S touto kontrolou souvisejí odklony v trestním právu, ukládání a výkony trestů, ochranná opatření a další.

3. *Teorie labeling approach (značkování)* – je opakem kontroly zločinnosti, jejím hlavním názorem je, že kriminalita je všudypřítomná a rovnoměrná, tato teorie požaduje dekriminální a alternativy k trestu odnětí svobody.

4. *Teorie sociální anomie* – tato teorie zastává názor, že se ve společnosti otřásly tradiční hodnoty, ale nové dosud nevznikly. Základním prvkem je zde tzv. „koncepte napětí“ – ta se soustřeďuje na problematiku vztahů, které mohou být ovlivněny rozporem mezi cílem a možností jejího skutečného dosažení, protože pokud jedinec nedosáhne toho co chce, staví se do role sociálního outsidera. Tím může vzniknout tlak na tohoto jedince, který vyvolá deprese, frustrace, zklamání a vztek⁴⁷

5. *Teorie viktimologie* – viktimologie se snaží o objasnění příčin kriminality z pohledu oběti a to zjištěním životního stylu oběti a rizikovým životním stylem pachatele, tím došlo k vymezení tří prvků, které vedou ke kriminálnímu styku: motivovaný pachatel, vhodný objekt a nepřítomnost strážce⁴⁸

Mezi tyto teorie by jsme měli zařadit i manžele Eleonóru a Scheldona Gluckeovi, které ale stojí mimo jakoukoliv výše uvedenou teorii. Tito manželé chápou trestnou činnost jako výsledek vzájemného působení celé řady příčin a faktorů. Jejich výzkumy jsou dodnes platné.

Mezi modernější teorie patří multifaktorové přístupy neboli kauzální model:⁴⁹

V současné době jsou více preferovány tyto přístupy, které nám spojují jednofaktorové přístupy a integrující model.

⁴⁷ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. profFem, o.p.s. Praha, 2004, s. 52

⁴⁸ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. profFem, o.p.s. Praha, 2004, s. 53

⁴⁹ srov.: Ševčík, D., Špatenková, N. a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál, s.r.o. Praha, 2011, s. 32-37

1. *Makrosystémová rovina* – zde převládají uskupení hodnot, které jsou založeny na nadvládě a dominanci mužů, jsou zde silně zakotveny kořeny, že společnost je uspořádána tak, že vůdčí postavení patří mužům.

2. *Exosystémová rovina* – jedná se o širší skupinu lidí, ve které se jedinec nachází, je to bezprostřední životní okolí zahrnující formální i neformální sociální struktury a ty ovlivňují jedincovo chování. Rodina je připoutávána k makrosystému – zahrnují konkrétní faktory, které zapříčiňují rozvoj domácího násilí – vzniká zde příznivé prostředí pro vytvoření spouštěčů a tlumičů domácího násilí.

3. *Ontogenetická rovina* – příčiny domácího násilí se objevují v individuálních charakteristikách osoby násilné i ohrožené, připomíná původní psychologickou teorii domácího násilí. Tento přístup předpokládá specifický vývoj, kdy se násilná osoba naučila řešit stresující a rizikové situace agresivním způsobem. Pokud se osoba s násilím setká již v dětství, hrozí zde riziko pro rozvoj násilného chování v dospělosti.

3.2 Osobnost pachatele domácího násilí

Vymezit pojem násilné osoby nebo násilí obecně je shodné jako vymezení agrese, jen jediným rozdílem je závažnost důsledku. Násilí je tedy záměrné ubližování. Příčiny násilí jsou různé, proto násilí nemusí mít jen jedinou příčinu. Někdy se může jednat o životní styl – osoba vyrostla v násilí, tak si myslí, že je to správné a součást běžného života, jinde to může být reakce na stres a další. Nejčastější zdroje násilí jsou vysvětlovány takto⁵⁰:

1. Těžký stres a další stresující okolnosti – chronické stresory se mohou stát spouštěčem agresivního, násilného chování. Spouštěčem se tak může stát cokoliv, od nepatrné maličkosti až po příčiny vážné nemoci.

2. Flustrace – ta vyvolává hněv a agresi, příčinou mohou být nespokojenost v práci či v rodinném životě, nevyznačení si životního cíle a další. Obětí se v tomto případě nemusejí stát příslušníci společné domácnosti, ale i jiní jedinci, kteří se pohybují v jeho blízkém okolí, tito jedinci jsou většinou fyzicky slabší a v podřízeném vztahu.

⁵⁰ Ševčík, D., Špatenková, N. a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál, s.r.o. Praha, 2011, s. 61

3. Ohrožení – násilí zde představuje reakci na situace, ve kterých má jedinec pocit, že se musí chránit, ať už je příčina reálná nebo pouze domnělá.

4. Partnerské neshody – každý vztah přináší stereotyp a stres, někteří jedinci se s tímto mohou vyrovnat, jiní to řeší násilím. V každé rodině může dojít k situaci, kdy partneři zjistí, že na některé otázky mají různé způsoby řešení, některé rodiny to mohou vyřešit vzájemnou komunikací, domluvou či kompromisem, jiné se uchýlí k násilí, tím dojde k určení rolí, protože násilná osoba musí mít vždy pravdu a čím větší a dlouhodobější konflikt je, tím je větší pravděpodobnost, že k takovému násilí dojde⁵¹

5. Boj o moc – moc a strach z bezmoci jsou silnými a častými spouštěči násilí mezi partnery. Místo aby se partneři vzájemně respektovali a akceptovali, dochází zde k získání vůdčího postavení prostřednictvím agrese, v tomto postavení může snadno dojít ke zneužití této nadvlády a naopak podřízená osoba se stává bezmocnou, slabou a zranitelnou a zároveň touží získat své postavení zpět. Tím dochází k situaci plné napětí, agrese a násilí

6. Vzory a modely chování – násilná osoba se s násilím setkala již v dětství. Myslí si, že násilí je normální a běžná součást života, protože se s násilím setkávala a setkává skoro každý den. Násilím proto řeší své každodenní problémy. Nejrizikovější je ventilace násilí v rodině, nebo-li děti, které se takto mohou setkat s násilím, si opět vsugerují, že tak je to správné.

7. Identifikace s agresorem – jedinec, který se s násilím setkal již v dětství a který byl jeho obětí, se s pocitem strachu, beznaděje a slabosti může vyrovnat tak, že se sám stane silným a agresivním. Situacím, ve kterých by se mohl opět dostat do pozice slabé a podřízené osoby předchází tak, že se sám stane násilnou osobou

8. Alkohol a drogy – mohou být spouštěčem násilného jednání nebo naopak nástrojem k tomu aby si jedinec dodal odvahu, a proto je pozře záměrně. Tento prostředek také může sloužit jako výmluva, že násilná osoba za nic nemůže, nic si

⁵¹ Ševčík.D., Špatenková, N. a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál,s.r.o. Praha, 2011, s. 62

nepamatuje, protože byla opilá nebo pod vlivem návykové látky. Tato příčina domácího násilí může sloužit jako výmluva pro napadenou osobu, která často svého trýznitele omlouvá tím, že kdyby nepil, tak se chová úplně jinak

9. Další příčinou mohou být zdravotní problémy – může se jednat o mnoho podob onemocnění, ať už systémové poruchy, zranění hlavy (epilepsie), násilí spojené s poškozením mozku. To je doprovázeno explozivními a izolovanými projevy násilí – tomu ale musí předcházet dlouhé snášení a soužití s násilím. U psychických onemocnění může dojít ke ztrátě kontroly nad svým chováním a tím dojde k impulzivnímu jednání, tyto lidé si mohou špatně vysvětlit danou situaci a na ní nevhodně reagovat, jiní mohou v souvislosti se svou nemocí slyšet hlasy, které jim dávají podněty k násilnému jednání. V poslední řadě poruchy osobnosti – zde se vyskytuje podrážděnost, agresivita k druhým lidem, u těchto lidí se můžeme setkat s opakovanými záznamy o napadení jiných osob mimo domácnost a i se záznamy týkající se domácího násilí. Takové osoby nemají výčitky svědomí a své jednání považují za oprávněné a odůvodněné

10. Posledním zdrojem a příčinou násilí je velká tolerance společnosti vůči takovému jednání.

3.3 Oběť domácího násilí

Typologie obětí:⁵²

Nejdříve je nutné si vymežit pojem oběti, ten lze sestavit dle různých kritérií.⁵³

- chování
- podle věku (děti, mladiství, dospělí, senioři)
- podle pohlaví (ženy, muži)
- vztahu (osoby cizí, známé nebo osoby blízké)

Potenciální obětí může být kdokoliv. V dnešní době se oběti dělí podle:⁵⁴

- zažitého trestného činu (oběti sexuálního násilí, fyzického násilí, domácího násilí, oběti majetkové újmy)

⁵² srov.: Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. profFem,o.p.s. Praha, 2004, s. 78-83

⁵³ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. profFem,o.p.s. Praha, 2004, s. 78

⁵⁴ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. profFem,o.p.s. Praha, 2004, s. 78

- reakce na trestný čin (aktivní, pasivní, panická)
 - vzájemná působnost oběti a pachatele – tato teorie je nejpoužívanější a rozděluje oběť do pěti základních typů:⁵⁵
 1. zúčastňující se oběť – do této kategorie zařazujeme případy domácího násilí ve kterých vznikají tzv. vztahové delikty
 2. nezúčastňující se oběť
 3. provokující oběť – dle některých názorů si právě oběť může za to, v jaké situaci se nachází, buď se sama vystavuje nebezpečí, nebo svou situaci podcenila
 4. latentní oběť – jde o trestné činy, u kterých je vysoká míra latentnosti, ke kterým dochází mimo veřejnost zejména v rodinách nebo domácnostech
 5. nepravá oběť – jde o osobu, která se ocitla ve špatném čase a na nevhodném místě
- Mezi nejpočetnější skupinu obětí patří ženy, děti, senioři a naopak muži jsou nejvíce zastoupeny na straně pachatele, ale ne vždy tato teorie platí, může se stát, že je to právě naopak.

3.3.1 Ženy jako oběti domácího násilí

Ženy jsou nejčastějším terčem domácího násilí. Domácí násilí se nejčastěji děje mezi mužem a ženou v partnerských vztazích:

- manžel – manželka
- druh – družka
- partner – partnerka
- bývalí manželé či partneri (tzv. ex-partnerské násilí)

Rodinné vztahy a soužití ve společné domácnosti dává prostor k rozvoji násilí, které se může odehrávat kdykoliv a bez jakékoliv kontroly zvenčí.

Charakteristika – je snaha nalézt společné rysy žen, které jsou ohrožené domácím násilím. Objevily se teorie, že tyto ženy mají nízkou sebeúctu a cítí se vinný kvůli údajným chybám. Existuje tzv. typický portrét týrané ženy⁵⁶:

- materiálně závislá na svém partnerovi
- je podřízená a poslušná
- udržuje minimální nebo vůbec žádné kontakty s dalšími lidmi
- je vystrašená aj.

⁵⁵ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. proFem,o.p.s. Praha, 2004, s. 78-79

⁵⁶ Ševčík, D., Špatenková, N. a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál,s.r.o. Praha, 2011, s. 92

Uvádí se, že tyto ženy mají „dvojitou tvář“ – okolí zná tu pozitivní a optimistickou, ale v soukromí žijí v hrůze a hněvu. Může se zdát, že jsou velmi pasivní, ale ve skutečnosti jsou velmi silné, v tomto prostředí se tak často nachází ženy pracovně úspěšné, aktivní a sebevědomé. To způsobuje jejich zdrženlivost ve vyhledání odborné pomoci, protože se za svoji situaci stydí neboť na veřejnosti a v zaměstnání mají úplně jinou pověst a postavení.

V minulosti byla situace týraných žen téměř neřešitelná. Zejména kvůli tomu, že odborná společnost a i ta laická nebyla dostatečně informována a poučena o tom jak s těmito ženami jednat a jak jim pomoci. Dnes už je mnoho snah o boj proti domácímu násilí a postupy, jak takovéto případy a situace řešit. Legislativa a další instituce mají konkrétní nástroje a možnosti řešení, přesto konečné rozhodnutí jestli chce svou situaci a život v domácím násilí řešit, je na samotné dotčené osobě. Ať už se žena nebo jiná ohrožená osoba rozhodne jakkoliv je třeba, aby to veškeré společenské okolí respektovalo, ale nepolevilo v nabízené pomoci do budoucna.

Je třeba mít na paměti, že případ domácího násilí nebo konečné rozhodnutí ukončit násilný vztah není vždy okamžité, jednoznačné a jednoduché. Konečné rozhodnutí odejít od násilného partnera může trvat velmi dlouho a žena může učinit několik pokusů, než se definitivně rozhodne. Právě oběť domácího násilí, ať už se to může zdát jinak, ztrácí nejvíce – nepřijde jen o vztah (ať už byl jakýkoliv, ale nějaký aspoň byl), přijde o domov, ve kterém strávila část života a nejen ona, ale i děti které partneři měli, o finanční zázemí a naopak jí přibudou problémy, které je nutné vyřešit. V případech, že se žena rozhodne k definitivnímu odchodu, to pro ni bývá velmi psychicky náročné, neboť jsou to právě ženy, které se obviňují ze situace ve které se ocitly a předpokládají, že i ostatní je budou obviňovat. I přesto, že odchod od partnera je tou nejlepší variantou, je právě tento moment nejnebezpečnějším okamžikem násilného vztahu, neboť právě v těchto momentech dochází k nejzávažnějším násilným napadením, které mohou skončit i pokusem o vraždu nebo dokonanou vraždou.

3.3.2 Muži jako oběti domácího násilí⁵⁷

Mnoho z nás si myslí, že oběti domácího násilí mohou být pouze ženy nebo fyzicky slabší jedinci. Ano většinou je to pravda, ale stávají se i výjimky. V násilném vztahu se vyskytuje moc a manipulace, které na sebe vzájemně působí a

⁵⁷ srov.: Ševčík, D., Špatenková, N. a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál, s.r.o. Praha, 2011, s. 95-119

to tak, že moc vyžaduje podřízení slabší strany a manipulace naopak akceptaci vyžadovaného chování. V některých případech násilí a zejména u domácího násilí na mužích se může jednat o oboustranný násilný vztah. Pod tím si můžeme představit vyprovokování z jedné strany, to je způsobeno tím, že týraná osoba si myslí, že takovým jednáním má nad svým partnerem převahu a že jeho jednání může kontrolovat. Z druhé strany přijde jako odpověď vlna násilí, manipulace, kontroly, nátlak a opět ze strany slabší přijde role podřízení. Tento model se nám objevuje právě u domácího násilí na mužích. Jedná se o specifické násilí tím, že zde na první pohled není patrná dominantní násilná role pachatele, ale naopak spíše role manipulace.⁵⁸

Ve většině případů se předpokládá, že obětí násilí jako takového může být jen žena nebo osoba slabší, a právě toto smýšlení může ztěžovat pomoc mužům, kteří se stali obětí domácího násilí, protože oni se vlastně obětí násilí přece stát nemohou.⁵⁹

Pokud se muž stane týranou osobou, tak k tomu dochází zejména v partnerských, rodinných vztazích. Domácí násilí na mužích má různou formu a intenzitu. U mužů tolik nedochází k fyzickému zranění, ale mnohem častěji se vyskytuje násilí psychické, proto tolik nevyhledávají lékařskou pomoc. I z tohoto hlediska muži nepovažují jednání své partnerky za domácí násilí, protože nedošlo k žádnému zranění, jako tomu bývá u žen. Problematika psychického násilí má formy – žárlivosti, zakazování kontaktu s lidmi a přáteli, neustálá kontrola ať už pošty, telefonátů, emailů nebo osoby jako takové. Důsledná sociální kontrola ze strany partnerky zvyšuje pravděpodobnost fyzických útoků. Žena, která svého muže sleduje, ho zpravidla dříve nebo později začne bít.⁶⁰ Až v této situaci si mužská oběť může začít uvědomovat, že se ocitl v domácím násilí a zde je ten okamžik, kdy se rozhodnou podat trestní oznámení, neboť u muže existuje mechanismus psychického vytěsňování – nevidí v sobě oběť a násilí na sobě vůbec nevnímají. To bych chtěla doložit příkladem policisty, který se o svém domácím násilí dozvěděl, až když byl na kurzu o domácím násilí. Až tam zjistil, že on je obětí této problematiky. Jeho manželka ho extrémně kontrolovala. Musel se telefonicky hlásit při opuštění pracoviště. Na cestu domů měl stanovený přesný limit. Pokud se někde zdržel, musel to hned telefonovat domů. Manželka mu zakazovala jakékoliv

⁵⁸ Buriánek, J., Kovařík, J. Domácí násilí-násilí na mužích a seniorech. Triton. Praha, 2006, s. 29

⁵⁹ Buriánek, J., Kovařík, J. Domácí násilí-násilí na mužích a seniorech. Triton. Praha, 2006, s. 30

⁶⁰ zdroj: <http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/253637-radim-uzel-muzi-jako-obeti-domaciho-nasilii.html> (k 3.3.2013)

sociální kontakty. Když se snažil o změnu přešla jeho manželka k fyzickým útokům. Opakovaně při nich použila nůž a způsobila mu značné poranění.⁶¹

Jestliže partnerský vztah dojde až do této fáze, mají muži zpravidla lepší postavení než ženy. Muži na rozdíl od žen mají lepší přístup k financím, mají zaměstnání a vlastní bydlení. Dalším rozdílným prvkem je, že muži snadněji opustí násilný vztah.

Rizikové faktory

Stejně jako u žen, tak i u mužů existují rizikové faktory násilí. Některé faktory se mohou objevit u obou problematik, ale také se můžeme setkat s mnoha rozdíly:

- dlouhodobé psychické a emocionální násilí
- extrémní projevy žárlivosti a manipulace
- psychopatologie (duševní nemoc u násilné osoby)

Muži nejsou vždy „jasnými“ oběťmi domácího násilí. Je to zapříčiněno tím, že na mužské oběti násilí není tolik vidět, muž se sám nepřizná, že se nachází v domácím násilí a z pohledu společnosti přece muž – jako hlavní hlava rodiny se nemůže stát obětí, přece žena je ta, která je slabší. Z hlediska literatury můžeme mužskou oběť rozdělit na tři skupiny:⁶²

1. muž jako skutečná oběť domácího násilí – násilí nevyvolávají, když už ho použijí tak jen k obraně, ale nejde o fyzické útoky jako takové, většinou se jedná jen o použití síly k zastavení útoku

2. muž jako aktér recipročního násilí – jedná se o vzájemné násilí, oba partneři jsou násilníci. V problematice domácího násilí se takové rozdělení moc nevyskytuje, skoro vždy mají být role rozděleny a pokaždé má silnější postavení jeden z partnerů. Rozdělení ve kterém mají stejné postavení oba aktéři je velmi problematické, protože se může zdát, že oba partneři jsou násilníky, ale ve skutečnosti se jedna z obětí pouze brání útokům, u kterých se rozhodla, že dál je podstupovat a snášet nebude. Tato situace je velmi těžká na posouzení pro osoby, které oběti chtějí pomoci, protože může dojít velmi snadno k záměně.

3. násilní muži vydávající se za oběť – existují faktory, jak rozlišit falešnou oběť od té skutečné. Je zde ale důležité zdůraznit, že faktory se nemusejí objevovat společně.

Jestliže se budeme snažit shrnout tuto oblast, tak dojdeme k závěru, že i muži se mohou stát obětí domácího násilí. Na rozdíl od žen si tuto skutečnost

⁶¹ zdroj: <http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/253637-radim-uzel-muzi-jako-obeti-domaciho-nasili.html> (k 3.3.2013)

⁶² Ševčík, D., Špatenková, N.a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál, s.r.o. Praha, 2011, s. 99-101

nechtějí připustit a tím zde vzniká mnoho rozdlů. I muži mají právo na pomoc, i když jí sami nevyhledávají nebo jí nechtějí přijmout. Muži mají spíše tendence vyhledat praktické poradenství jako jsou např. právní služby nebo informace k zajištění nového bydlení.

3.3.3 Seniori jako oběti domácího násilí⁶³

Seniori představují skupinu osob ohrožených domácím násilím, která je výzkumníky a odborníky dosud opomíjena, neboť je jí věnováno 10krát méně pozornosti než například stejné problematice u dětí. První impuls se objevil v roce 1990, kdy zdravotní výbor Rady Evropy doporučil, aby se pozornost obrátila i na problematiku týrání seniorů a v roce 1995 se tímto tématem začala zabývat i Mezinárodní konference.⁶⁴

Násilí na seniorech je něco, co se velmi obtížně odhaluje. Problém je především v obtížnosti rozpoznání a následné pomoci, protože u starých lidí není neobvyklé, že několik dnů nevychází ze svého domova, ani to, že mají časté zranění na různých místech těla. Proto si blízké okolí může říct, že časté pády a následná poranění není ve stáří nic neobvyklého a proto stará osoba radši nechce nikam chodit. Lidé v okolí takového člověka si málokdy uvědomí nebo zaregistrují, že něco není v pořádku. Seniori svou těžkou situaci skrývají, stydí se za ní nebo naopak vůbec netuší, že jsou obětí domácího násilí pro nemoc, kterou trpí. Násilnou osobou jsou v tomto případě nejčastěji dospělé děti nebo vnuci oběti. Seniori se proto mohou stydět za to, jak své děti vychovali nebo na svých dětech mohou být naopak různě závislí, ať už finančně, citově nebo co se týče pomoci. Senior stejně jako ohrožená žena může přijít o pomoc, kterou měl v násilné osobě (ať už byla jakákoliv), může přijít o domov a mít obavy z následného přesunu do příslušných pomocných institutů, bojí se o ztrátu rodiny nebo případné odplaty. Pachatelé v této oblasti nemusí být jen rodinní příslušníci, ale mohou to být i cizí lidé jako jsou sousedi, pomocná síla v domácnosti, pečovatelka nebo personál v ústavním zařízení

Příznaky domácího násilí u seniorů

U seniorů můžeme najít všechny druhy domácího násilí. Zde se ale objevuje nová forma, což je nerespektování lidské důstojnosti. V případech týrání seniorů nemusí jít jen o fyzické násilí, mnohem častěji se vyskytuje násilí psychické, které na veřejnosti vůbec není vidět a jedinou cestou k tomu aby se společnost dozvěděla

⁶³ srov.: Ševčík, D., Špatenková, N.a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál, s.r.o. Praha, 2011, s. 126-130

⁶⁴ Buriánek, J., Kovařík, J. Domácí násilí-násilí na mužích a seniorech. Triton. Praha, 2006, s. 81-82

o problémové situaci seniora je, že se sám někomu svěří. Jak už bylo ale řečeno, senior svou situaci především skrývá, protože se za ní stydí. Příznakem toho pak mohou být časté deprese a změny chování. Jestliže si ale nějakého příznaku násilí všimne kdokoliv z jeho okolí, především člen rodiny nebo praktický lékař, příbuzný, přítel ale i zdravotní pracovník, který seniorovi vypomáhá v domácnosti, tak i taková osoba může učinit oznámení příslušným orgánům. Ale i zde je důležitá podmínka a to správná a dostatečná informovanost širokého okolí. K tomu, aby cizí či blízcí lidé rozpoznali, že senior je v domácím násilí a mohli tak učinit oznámení, slouží několik desítek markantů, ať už tělesné nebo psychické příznaky, zanedbávání domácnosti a další.

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného seniora⁶⁵

Týrání obecně můžeme vymezit jako zlé zacházení s druhou osobou, které s sebou přinášejí bezcitnost, hrubost a u oběti vyvolávají pocity strachu, příkoří a vztek.

Zneužívání starého člověka je často činěno proto, aby násilná osoba získala nad seniorem vliv s cílem finančně se obohatit a získat seniorské výhody (tím dochází ke zneužití důvěrného vztahu).

Tento syndrom se může projevovat i mimo domácí násilí, někdy toto týrání nemusíme zařazovat do oblasti domácího násilí, ale i přesto jsou v těchto případech naplněny všechny znaky domácího násilí.

Násilí se může odehrávat jen v soukromí bez sociální kontroly. Právě v těchto případech nemůžeme s přesností určit, kdo má roli oběti a kdo násilníka. Senior často může násilí vyvolat svou povahou, častým rýpáním nebo častou argumentací a nespokojeností. Náročná, psychicky i fyzicky vyčerpávající péče o seniora, a obtížná komunikace s ním může být pro pečovatele zdrojem intenzivního stresu a to zejména pro hrubost seniorů a jejich nemístné poznámky vůči pečujícím.⁶⁶

3.3.4 Děti jako oběti domácího násilí⁶⁷

Dítě je jednou z nejrizikovějších skupin v oblasti domácího násilí. Pro dítě je násilí velmi traumatizujícím zážitkem ať se jedná o situaci, kdy je svědkem násilí mezi blízkými osobami (stává se nepřímou obětí), nebo v případech kdy je samo

⁶⁵ srov.: Ševčík, D., Špatenková, N. a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál, s.r.o. Praha, 2011, s. 129

⁶⁶ Ševčík, D., Špatenková, N. a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál, s.r.o. Praha, 2011, s. 130

⁶⁷ srov.: Ševčík, D., Špatenková, N. a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál, s.r.o. Praha, 2011, s. 120-125

týráno (přímá oběť). Právě u dětí, které se staly nepřímou obětí jakéhokoliv násilí, jsou častěji pozorovány výchovné problémy, agresivita a kriminální činy.

Přímá viktimizace – dítě je přímo týráno, není jen svědkem, týrání je na něm přímo vykonáváno ať už fyzické, psychické nebo sexuální ze strany rodiče nebo jiné osoby. Dle zákona č. 373/2006 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí jde především o rodiče, kteří nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti (§ 6 odst. 1 písm. a) bod 3) a dále může docházet k trestnému činu, který ohrožuje život, zdraví, lidskou důstojnost a mravní vývoj dítěte, dále jde zejména o týrání svěřené osoby, zanedbání povinné výživy, ohrožení výchovy dítěte nebo pohlavní zneužití.

Nepřímá viktimizace – dítě je sekundární obětí domácího násilí nebo-li svědkem domácího násilí mezi rodiči nebo jinými osobami, které jsou odpovědné za jeho výchovu nebo dalšími osobami, které s dítětem žijí ve společné domácnosti. Tím dochází k narušení citového, mravního a rozumového vývoje dítěte.

Důsledky domácího násilí u dětí – děti jsou bezbranné vůči tomu co se děje a cítí se být za to odpovědné, snaží se ochránit slabšího z rodičů a přitom mohou být sami napadeny, při tom dochází k narušení vzájemných vztahů mezi dítětem a násilným rodičem. Stávají se tak oběťmi psychického násilí a tím vším dochází k poruše chování, psychosomatickému syndromu, psychickým poruchám, pocitu strachu, agresivnímu chování a někdy i sebevražedným sklonům. Důsledkem negativního dopadu domácího násilí může být vytvoření tzv. duplikačního principu (přenesené vzorce chování)⁶⁸ – to znamená, že dítě převeze problematiku násilného chování dospělých a začne si myslet, že takové to jednání je běžné, správné a může se i tak samo začít chovat, čímž se prakticky stane tzv. obětí domácího násilí, protože prostředí, ve kterém vyrůstá, ovlivňuje jeho vývoj. Dítě tak převeze tzv. symbolickou štafetu domácího násilí a stane se tak násilníkem nebo osobou, která se vcítí do role oběti, protože si myslí, že to tak má být.

⁶⁸ Ševčík, D., Špatenková, N. a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál, s.r.o. Praha, 2011, s. 121

4. Trestněprávní aspekty a jiné právní předpisy domácího násilí

„Lidská společnost, především ta dnešní, moderní, vyžaduje regulaci, je do ní vnášen řád, který současně musí obsahovat pravidla, která jej udržují. Jedním ze základních způsobů regulace je regulace pomocí právních norem, které obsahují pravidla chování, resp. zákazy a příkazy.“⁶⁹

Náš právní řád chrání oběť násilného jednání proti všem formám násilí především Ústavou České republiky zákon č. 1/1993 Sb. a Listinou základních práv a svobod č. 2/1993 Sb., ale i další právní předpisy jako je trestní zákon č. 40/2009 Sb. v platném znění, dále přestupkový zákon č. 200/1990 Sb. v platném znění a zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, jakož i ustanovení týkající se vykázaní ze společně obývaného obydlí dle policejního zákona nebo předběžná opatření o zákazu vstupu do společného obydlí dle občanského soudního řádu a další zákony, kterých se problematika domácího násilí dotýká.⁷⁰

Obsah této kapitoly je pouze rámcový, není vyčerpávající. Mou snahou bylo uvést nejdůležitější právní aspekty týkající se domácího násilí.

4.1 Ústavní a mezinárodněprávní aspekty

4.1.1 Listina základních práv a svobod

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále také jen „Ústava“) a Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále také jen „Listina“ nebo „LZPS“) jsou normy nejvyšší právní síly, které zakotvují základní práva a svobody, zároveň uvádějí nejvýznamnější zásady, na kterých je postaven náš právní řád.

Pro domácí násilí jsou významná zejména ustanovení **čl. 1 LZPS**, ve kterém zákon stanovuje svobodu a rovnost lidí v důstojnosti i v právech. Listina zaručuje základní práva a svobody v **čl. 3 odst. 1 LZPS**, které se zaručují všem bez rozdílu. **Čl. 6 odst. 1 LZPS** přiznává všem lidem právo na život. Dalším z významných ustanovení je **čl. 7 LZPS**. Ten garantuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, omezení těchto práv může nastat jen na základě zákona. Druhý odstavec tohoto článku zakazuje, že nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému

⁶⁹ cit.: Čírtková, L., Vitoušová, P. a kol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese. Grada Publishing, a.s. Praha, 2007, s. 149

⁷⁰ zdroj: <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/legislativa-v-cr/> (k 10.3.2013)

nebo ponižujícímu zacházení. Evropská komise pro lidská práva definovala ponižující zacházení jako „špatné zacházení, které má vzbudit u oběti pocity strachu, úzkosti a podřadnosti a které je schopné pokořit ji, ponížit a případně zlomit její fyzický nebo morální odpor“ i Evropský soud pro lidská práva se k tomuto vyjádřil. Zacházení definoval jako jednání, které „hrubým způsobem pokořuje jednotlivce před jinými osobami nebo ho nutí jednat proti své vůli nebo proti svému svědomí.“⁷¹

Čl. 8 odst. 1 LZPS zaručuje osobní svobodu. **Čl. 10 odst. 1 LZPS** garantuje právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jména. Odstavec dva stanovuje právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

Čl. 12 LZPS upravuje nedotknutelnost obydlí. Do obydlí nelze vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí. Toto právo je ústavně zaručeno, kromě případů ústavně ohraničených a zákony specifikovaných.⁷² Jedním z případů prolomení tohoto článku je § 40 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, který umožňuje pouze Policii ČR vstoupit bez souhlasu uživatele do obydlí, jiného prostoru nebo na pozemek, za předpokladu, že věc nesnese odkladu a je to nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob nebo pro odvrácení ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti.

V poslední řadě bych chtěla uvést základní právo v **čl. 32 LZPS**. Tento článek je zařazen do Hlavy IV. LZPS v rámci hospodářských, sociálních a kulturních práv. **Čl. 32** chrání rodičovství a rodinu, zvláštní ochranu zaručuje dětem a mladistvým. Rodina má představovat jeden z nejstabilnějších společenských útvarů, je základní a přirozenou jednotku společnosti, která socializuje své příslušníky, je to sociální skupina, plnící funkci výchovného prostředí, jež formuluje postoje dítěte k sobě samému, k jeho blízkým a ke světu.⁷³

4.1.2 Mezinárodněprávní aspekty⁷⁴

Mezi významné mezinárodní organizace, které se vydaly na cestu boje proti domácímu násilí patří především Organizace spojených národů a Rada Evropy.

⁷¹ Martinková, M., Macháčková, R. Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2001, s. 133

⁷² Mikule, V., Sládeček, V. Zákon o Ústavním soudu – komentář a judikatura k Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod. Eurolex Bohemia, s.r.o. Praha, 2001, s. 423

⁷³ Wágnerová, E., Šimáček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Wolter Kluwer Česká republika, a.s. Praha, 2012, s. 659-660

⁷⁴ srov.: Králíčková, Z., Žatecká, E., Dávid, R., Kornel, M. Právo proti domácímu násilí. Skripta. 1. vydání. C.H.Beck. Praha, 2011, s. 26-27

Tyto organizace ve velké míře ovlivňují právní úpravu, smýšlení veřejnosti a rozhodovací praxi, jak u nás tak i ve světě.

Organizace spojených národů bojuje proti domácímu násilí prostřednictvím garancí základních práv člověka, jako je právo na život nebo právo na rovné zacházení.⁷⁵ Mezi univerzální pakty na ochranu základních práv patří Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 120/1976 Sb.) a Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (č. 143/1988 Sb., č. 39/1997 Sb.).

Při zaměření přímo na ochranu žen má mimořádný význam Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (č. 62/1987 Sb.), která se ve světle doporučení č. 19 Výboru pro odstranění diskriminace žen přímo vztahuje na ochranu žen před domácím násilím. V rámci této úmluvy, kterou je Česká republika vázána, je povinna každé 4 roky podávat zprávu o vývoji přijatých opatření a postupu v oblasti legislativy, soudní praxe a administrativy.⁷⁶

Mezi nedávné kroky, které byly učiněny v boji proti domácímu násilí je přijetí Doporučující příručky pro legislativce, jejíž součástí je doporučení pro národní legislativy v oblasti násilí páchaného na ženách.

Další významnou úmluvou je Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991 Sb., č. 41/2010 Sb.m.s.), která byla přijata jako univerzální úmluva práv dítěte. Její obsah se zabývá především zájmem dítěte při jakékoliv činnosti (čl. 3), participačními právy dítěte (čl. 12), právo dítěte na péči svých rodičů (čl. 7 odst. 1).

My se, ale budeme spíše zajímat o práva týraného dítěte, která jsou obsažena v čl. 19. Ten stanovuje, že dítě má právo na ochranu před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbávání nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy je v péči rodičů, zákonných zástupců nebo jakýkoliv osob starajících se o dítě. Z čehož vyplývá právo na ochranu před špatným zacházením ze strany pečující osoby. Humanitární práva dítěte jsou stanovena dále v Úmluvě, přesněji v čl. 34, podle kterého je dítě chráněno ze strany státu před všemi formami vykořisťování a sexuálního zneužívání a doplňujícím článkem je čl. 36, který stanovuje ochranu

⁷⁵ Králíčková, Z., Žatecká, E., Dávid, R., Kornel, M. Právo proti domácímu násilí. Skripta. 1. vydání. C.H.Beck. Praha, 2011, s. 26

⁷⁶ Králíčková, Z., Žatecká, E., Dávid, R., Kornel, M. Právo proti domácímu násilí. Skripta. 1. vydání. C.H.Beck. Praha, 2011, s. 26

před dalšími formami vykořisťování, zejména se má na mysli mučení, kruté nelidské či ponižující zacházení nebo trestání (čl. 37)

Rada Evropy uvádí Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.). Z této úmluvy je pro nás nejdůležitější čl. 2, který garantuje právo na život, čl. 3 stanovuje zákaz mučení, podrobování nelidskému či ponižujícímu zacházení, čl. 6 upravuje právo na spravedlivé řízení, čl. 8 garantuje právo na respektování soukromého a rodinného života a čl. 14 zakazuje diskriminaci.

Pro doplnění nesmíme zapomenout na další významné úmluvy, týkající se naší oblasti. Jedná se o Evropskou úmluvu o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (č. 9/1996 Sb.), Evropskou úmluvu o odškodňování obětí násilných trestných činů (č. 141/2000 Sb.), Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí (č. 54/2001 Sb.) a v rámci doporučení, které Rada Evropy vydala pro boj proti násilí v rodině patří Doporučení Rady Evropy (85)4 o násilí v rodině, Doporučení Rady Evropy (90)2 o sociálních opatřeních týkajících se násilí v rodině, Doporučení Rady Evropy Rec (2002)5 o ochraně žen před domácím násilím, Doporučení Rady Evropy (2010)1905 týkající se dětí jako svědků domácího násilí.

Za nejvýznamnější čin Rady Evropy můžeme považovat vytvoření Výboru pro prevenci a boj proti násilí na ženách a domácímu násilí, které připravilo Návrh Úmluvy o prevenci a boji proti násilí na ženách a domácímu násilí (Úmluva byla představena v Istanbulu v roce 2011).⁷⁷

4.2 Trestněprávní úprava

4.2.1 Trestní právo hmotné – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „TZ“)

Protože pojem domácího násilí v českém právu nenalezneme, můžeme pod tuto definici zahrnout nejen ublížení na zdraví v partnerském vztahu, jehož obětí je žena a násilnou osobou muž (tento případ je sice nejčtetnější), ale i násilí rodičů na svých dětech, dospělé děti vůči svým rodičům nebo prarodičům sourozenci navzájem a ženy vůči mužům. Tím dojdeme k závěru, že pod legislativu, která se

⁷⁷ Králíčková, Z., Žatecká, E., Dávid, R., Kornel, M. Právo proti domácímu násilí. Skripta. 1. vydání. C.H.Beck. Praha, 2011, s. 26

vztahuje k domácímu násilí, by jsme měli zahrnout nejen manželky nebo manžely, ale i partnery, bývalé manžele a další blízké osoby, které se domácího násilí mohou dopouštět.⁷⁸

Jestliže se budeme zabývat více samotným pojmem násilí v rámci toho domácího, tak nám nebude stačit vymezit jen skutkové podstaty např. ublížení na zdraví nebo týrání svěřené osoby. A to proto, že domácí násilí není jen samotné fyzické nebo psychické násilí, ale pod domácí násilí můžeme zahrnout i sexuální zneužívání, sexuální násilí, porušování práv jednotlivce a další. Jedná se tedy o čin, kdy oběť dělá něco co dělat nechce, a nebo ji chování násilné osoby brání dělat něco, co naopak dělat chce, nebo v ní chování pachatele vyvolává strach a prostřednictvím tohoto strachu pachatel ovládá chování oběti.⁷⁹

Ve zvláštní části trestního zákona nalezneme trestné činy, jejichž skutkové podstaty mohou být naplněny při páchání domácího násilí. Jedná se zejména o trestné činy **vraždy** (§ 140 TZ), **zabití** (§ 141 TZ), **těžké ublížení na zdraví** (§ 145 TZ), **ublížení na zdraví** (§ 146 TZ), **zbavení osobní svobody** (§ 170 TZ), **omezování osobní svobody** (§ 171 TZ), **vydírání** (§ 175 TZ), **útisk** (§ 177 TZ), **porušování domovní svobody** (§ 178 TZ), **znásilnění** (§ 185 TZ), **sexuální nátlak** (§ 186 TZ), **pohlavní zneužití** (§ 187 TZ), **opuštění dítěte nebo svěřené osoby** (§ 195 TZ), **zanedbání povinné výživy** (§ 196 TZ), **týrání svěřené osoby** (§ 198 TZ), **týrání osoby žijící ve společném obydlí** (§ 199 TZ), **ohrožování výchovy dítěte** (§ 201 TZ), **svádění k pohlavnímu styku** (§ 202 TZ), **násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci** (§ 352 TZ), **nebezpečné vyhrožování** (§ 353 TZ), **nebezpečné pronásledování** (§ 354 TZ).

Do tohoto výčtu trestných činů můžeme zařadit i trestné činy **nepřekážení trestného činu** (§ 367 TZ) a **neoznámení trestného činu** (§ 368 TZ), protože povinnost oznámit a překazit trestný čin má každý občan. Bohužel do taxativního výčtu trestných činů, které jsou uvedeny v ustanovení § 367 TZ a § 368 TZ není zahrnut trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí, avšak patří tam alespoň trestný čin týrání svěřené osoby, ke kterému dochází často v rámci domácího násilí.⁸⁰ Tato povinnost vzniká v okamžiku vzniku důvodné obavy, že:⁸¹

⁷⁸ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. profFem, o.p.s. Praha, 2004, s. 96

⁷⁹ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. profFem, o.p.s. Praha, 2004, s. 97

⁸⁰ zdroj: <http://www.koordona.cz/domaci-nasili/legislativa/35-pusobeni-police-ve-vecech-domaciho-nasili.html> (k 11.3.2013)

⁸¹ zdroj: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/neprekazeni-a-neoznameni-trestneho-cinu/> (k 10.3.2013)

- je připravován či stále páchán některý z trestných činů uvedených v § 367 TZ – v těchto případech vzniká povinnost překazit trestný čin, což znamená učinit taková opatření, aby čin nemohl být spáchán nebo nemohl být dále páchán
- pokud již byl některý z trestných činů, které jsou uvedeny v § 368 TZ spáchán, vzniká povinnost oznámit tento trestný čin, čímž se rozumí bezodkladně kontaktovat policii nebo státní zastupitelství

Jestliže budeme chtít vymezit společné znaky výše vyjmenovaných trestných činů, ke kterým dochází v rámci domácího násilí tak se jedná především o to že:⁸²

- jsou páchány v rodině nebo domácnosti
- mezi osobami v poměru rodinném nebo obdobném
- vyznačují se soustavností
- jsou vedeny jednotným záměrem oběť utiskovat, vydírat, ohrožovat, omezovat, ubližovat a další
- vyznačují se blízkou časovou souvislostí
- jejich páchání se vyznačuje vysokou latencí
- u některých trestných činů je prakticky vždy nezbytný souhlas poškozené osoby s trestním stíháním

Vymezení některých trestných činů, které mohou být spáchány v rámci domácího násilí:

Týrání osoby žijící ve společném obydlí § 199

Tento trestný čin můžeme chápat jako jakousi definici nebo užší pojem „domácího násilí“, nebo naopak jako širší pojem „násilí v rodině“. Jedná se o klíčovou skutkovou podstatu v rámci páchání domácího násilí. Pojem týrání, který nám zákon vymezuje, představuje agresivní jednání pachatele. To může mít podobu fyzického, psychického, sexuálního násilí a zpravidla dochází k eskalaci. Skutková podstata tohoto trestného činu se naplní tím, že k jednání dochází opakovaně, vyznačuje se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a pro trestnost postačuje, aby jednotlivé opakované útoky dosahovaly závažnosti přestupků proti občanskému soužití nebo majetku (viz. § 49 a § 50 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích). Specifickým znakem tohoto trestného činu je společné obydlí = domácnost (§ 115

⁸² Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. profFem, o.p.s. Praha, 2004, s. 98

zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník), tím dochází k vytvoření závislosti oběti na pachateli, která oběti ztěžuje možnost opustit tuto domácnost.⁸³

Trestní právo tedy za týrání považuje úmyslné zlé nakládání s blízkou osobou (§ 116 zákona č. 40/1964 Sb.), které se vyznačuje vyšším stupněm hrubosti, bezcitnosti a trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. Trvalost pachatelova jednání je nutno posoudit v závislosti na intenzitě tohoto jednání. Nevyžaduje se soustavné nebo po delší dobu trvající jednání, ani vznik následků na zdraví.

K zahájení trestného stíhání pro tento trestný čin není třeba souhlasu oběti (dle § 163 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů).⁸⁴

Z judikatury vyplývá, že za týrání je třeba považovat i jednání spočívající v tom, že pachatel brání poškozené oběti ve svobodném pohybu po bytě, při nočních návratech ji opakovaně budí tím, že s ní třese, rozsvěcuje, stahuje z ní přikrývku, apod.⁸⁵

Týrání svěřené osoby § 198

Tento trestný čin se nevyskytuje příliš často, neboť v rámci specifického vztahu mezi pachatelem a obětí je zde poměrně vysoká míra latence a to zejména u méně závažných forem týrání.⁸⁶

Toto ustanovení chrání osoby, které z důvodu svého věku nebo z jiných důvodů jsou v péči jiných osob. Poškozeným se může stát nejen dítě, ale i osoba zletilá, která je z různých důvodů odkázána na péči jiných osob. Těmto osobám tato péče vzniká na základě zákona, soudního rozhodnutí, smlouvy nebo konkludentně. Pachatelem je jen osoba, která vykonává péči nebo výchovu ve vztahu k týrané osobě.⁸⁷ Povinnost péče a výchovy mají nejen rodiče, prarodiče vůči nezletilým potomkům, ale i dospělí potomci vůči rodičům a prarodičům. Pachatelem tedy nemusí být jen rodič, ale může se jím stát např. i učitel, zdravotnický personál, personál domovů důchodců, vedoucí sportovních oddílů při dočasné péči, protože jednání, kterým se naplní skutková podstata tohoto trestného činu, nemusí být soustavné.

⁸³ zdroj: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/tyrani-osoby-zijici-ve-spolecnem-obydli/> (k 10.3.2013)

⁸⁴ zdroj: <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/legislativa-v-cr/> (k 10.3.2013)

⁸⁵ Novotný, F. a kol. Trestní zákoník 2010. Eurounion Praha, s.r.o. Praha, 2010, s. 372

⁸⁶ Kuchta, J. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1.vydání. C.H.Beck. Praha, 2009, s. 115

⁸⁷ zdroj: <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/legislativa-v-cr/> (k 10.3.2013)

K tomuto trestnému činu dochází nejen tělesným týráním, ale i vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti, které může poškozená osoba pociťovat jako těžké příkoří. Dále sem patří i hrubé zanedbávání až opomenutí povinné péče, jako jsou stravovací, hygienické, zdravotní a další oprávněné potřeby závislé osoby.⁸⁸ Za týráním lze považovat i jednání pachatele, který nechává dítě po dlouhou dobu klečat i s předpaženými rukama, surově je bije a nedává mu najíst.⁸⁹ Naopak samotné týráním nemusí způsobit vůbec žádné následky na zdraví a nemusí být ani pácháno za použití fyzického násilí.⁹⁰

Nebezpečné pronásledování § 354

Tato skutková podstata je poměrně nová a je označována anglickým slovem „stalking“. Pronásledování je zlovolné, úmyslné a opakované jednání a obtěžování jiné osoby, které u oběti snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost. Tento trestný čin má mnoho variant (blíže vymezeno v kapitole 2.5). Pokud v rámci stalkingu dojde k vyhrožování použijeme § 353 TZ nebezpečné vyhrožování.

K naplnění znaků této skutkové podstaty dochází tím, že pachatel jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou a to takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu. Důvodnou obavou se rozumí vyšší stupeň tísnivého pocitu ze zla, kterým je vyhrožováno. Zároveň, ale není třeba aby ten komu je vyhrožováno byl výhrůžkám přímo přítomen. Postačí to, že pachatel si je vědom, že se poškozený obsah jeho výhrůžek dozví.⁹¹

Zbavení osobní svobody § 170

Tento trestný čin spolu s trestným činem omezování osobní svobody je typickým a velmi častým případem, který je páchán v rámci domácího násilí. Z rozsudku Vrchního soudu v Praze vyplývá, že zákonným znakem tohoto trestného činu je trvalé nebo alespoň dlouhotrvající omezení osobní svobody blížící se uvěznění.⁹²

Uvěznění nám dále představuje uzavření, uzamčení osoby v místnosti či v budově, to může být dále spojeno např. s připoutáním či se svázáním osoby poškozené. Jiným způsobem, kterým se také naplní tento trestný čin, je způsob, který se svojí povahou blíží uvěznění. Jedná se o dlouhodobé odstranění pomůcek, bez nichž se

⁸⁸ zdroj: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/tyrani-sverene-osoby/> (k 10.3.2013)

⁸⁹ Novotný, F. a kol. Trestní zákoník 2010. Eurounion Praha, s.r.o. Praha, 2010, s. 368

⁹⁰ Prokop, M. a kol. Právní ochrana dětí a obětí domácího násilí. Ekologický právní servis. Brno, 2000, s. 50

⁹¹ Kuchta, J. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1.vydání. C.H.Beck. Praha, 2009, s. 488

⁹² Novotný, F. a kol. Trestní zákoník 2010. Eurounion Praha, s.r.o. Praha, 2010, s. 300

tělesně postižená osoba nemůže sama pohybovat a zůstává tak fakticky uvězněná v bytě nebo na lůžku.⁹³

Omezování osobní svobody § 171

I zde je chráněna osobní svoboda kteréhokoliv člověka a to i osoby, jejíž svoboda pohybu je omezena oprávněně, avšak v našem případě půjde o to, že v rámci tohoto omezení došlo k překročení mezí zákonných oprávnění. K omezení osobní svobody může docházet i v rámci výchovných opatření ze strany rodičů, učitelů nebo vychovatelů ve směru k dítěti.

Omezením nebo-li bráněním ve volném pohybu chápeme jako jednání, které znemožňuje nebo omezuje volný pohyb osoby, která o svém pohybu nemůže svobodně sama rozhodovat. Hlavními znaky omezení osobní svobody je, že bránění musí být nesnadno překonatelné, omezení může být vykonáno i po krátkou dobu a k omezení musí dojít bez oprávnění.⁹⁴

Jestliže by tento trestný čin byl naplňován mezi osobami sobě navzájem blízkými, bylo by nutné mít k zahájení trestního stíhání souhlas poškozeného.

Pokud srovnáme trestný čin omezování osobní svobody a zbavení osobní svobody, tak hlavním rozdílem bude především doba, po kterou jsou tyto trestné činy páchany, protože v rámci zbavení osobní svobody se jedná o intenzivnější zásah do osobní svobody poškozeného a svým charakterem se blíží uvěznění.⁹⁵

Znásilnění § 185, sexuální nátlak § 186 a pohlavní zneužití § 187

Trestný čin znásilnění je poměrně typickým trestným činem v rámci domácího násilí. Při znásilnění nezáleží na věku osoby ani na jejím pohlaví a vztahu k pachateli. Za násilí se považuje použití fyzické síly za účelem překonání nebo zamezení odporu oběti a dosažení soulože proti její vůli. Místo použití fyzické síly k překonání odporu, může být použita i pohrůzka bezprostředního násilí, které bude použito v případě, kdy se oběť nepodrobí vůli útočníka.⁹⁶ V rámci této skutkové podstaty je porušeno právo každého svobodně se rozhodnout o svém pohlavním životě a to bez ohledu na pohlaví, věk, a bez toho zda osoby mezi kterými došlo k tomuto trestnému činu spolu pohlavně žijí.

⁹³ Kuchta, J. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1.vydání. C.H.Beck. Praha, 2009, s. 62

⁹⁴ Kuchta, J. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1.vydání. C.H.Beck. Praha, 2009, s. 63

⁹⁵ Prokop, M. a kol. Právní ochrana dětí a obětí domácího násilí. Ekologický právní servis. Brno, 2000, s. 55

⁹⁶ zdroj: <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/legislativa-v-cr/> (k 10.3.2013)

Sexuálním nátlakem se rozumí jednání, kterým pachatel jiného donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování apod. přičemž zneužije jeho bezbrannost, závislost nebo zneužije svého postavení a z toho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Zneužití závislosti předchází stav, kdy osoba poškozená je odkázána na pachatele a tím dojde k omezení svobody jejího rozhodování.⁹⁷

U pohlavního zneužití je objektem mravní a tělesný vývoj dítěte, který by mohl být narušen předčasným pohlavním stykem. Osobou poškozenou je zde dítě mladší patnácti let, proto zde není rozhodné pohlaví, fyzická vyspělost či předchozí sexuální zkušenost. Tento trestný čin je naplněn buď vykonáním soulože nebo pohlavním zneužitím, které je provedeno jiným způsobem. Rozdílným prvkem této skutkové podstaty od trestného činu znásilnění je, že jednání pachatele zde musí být nenásilné povahy. Ale i přes souhlas poškozeného s tímto jednáním nám nevyklučuje trestní odpovědnost pachatele. Tím je osoba mladší patnácti let chráněna i proti její vůli.⁹⁸

Vražda § 140

Trestný čin vraždy je nejzávažnějším trestným činem z předešlého výčtu trestných činů. Toto jednání může být poslední fází vleklých případů násilí uvnitř rodiny. V praxi půjde také o případy pokusu tohoto trestného činu.

Dalším trestným činem v rámci problematiky domácího násilí, které má ty nejhorší následky může být i účast na sebevraždě § 144 TZ.

4.2.2 Trestní právo procesní – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „trestní řád“ nebo „TŘ“)

Trestní řád upravuje trestní řízení a postup policejního orgánu při odhalování, prověřování a vyšetřování trestných činů. Mezi významná ustanovení, která se mohou dotýkat domácího násilí patří zejména § 2 odst. 4 TŘ, podle kterého orgány činné v trestním řízení postupují z úřední povinnosti, § 2 odst. 5 TŘ povinnost prověřovat skutečnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch podezřelého, § 2 odst. 7 TŘ všechny orgány činné v trestním řízení spolupracují se zájmovými sdruženími občanů a využívají jejich výchovného působení, § 11 odst. 1 písm. i) nepřipustnost trestního stíhání, je-li toto trestní stíhání podmíněno souhlasem poškozeného a tento souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět. S tímto ustanovením

⁹⁷ Kuchta, J. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1.vydání. C.H.Beck. Praha, 2009, s. 90

⁹⁸ Kuchta, J. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1.vydání. C.H.Beck. Praha, 2009, s. 91

souvisí § 163 TŘ, který nám upravuje v jakých případech je nutný souhlas poškozeného pro zahájení trestního stíhání, je-li pachatelem osoba blízká. Do této úpravy spadá řada trestných činů, ke kterým může dojít při domácím násilí (např. § 146, § 171, § 186 a další), naopak sem nespadá trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí a to s ohledem na charakter domácího násilí, čímž vzniká možnost policejním orgánům zahájit trestní stíhání i proti vůli poškozené osoby. Další související úprava je § 163a TŘ, ve které jsou případy, kdy souhlasu poškozeného s trestním stíháním potřeba není. Jedná se o situace kdy je trestným činem způsobena smrt, z důvodů nízkého věku nebo duševní poruchy oběti a posledním případem je okolnost, kdy je zřejmé že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět z důvodů nátlaku, podřízenosti nebo výhrůžky. Právě tento poslední důvod je u domácího násilí velice často využit.⁹⁹ Další ustanovení, která trestní řád obsahuje, jsou např. § 43 TŘ právo poškozeného uplatňovat nárok na náhradu škody, § 44a TŘ právo poškozeného a svědka žádat informace o tom, že obviněný nebo odsouzený byl propuštěn z vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody nebo z nich uprchl, § 100 TŘ tímto ustanovením vzniká právo odepřít výpověď vůči pachateli kterým je osoba blízká, což může být v rámci domácího násilí velice častá záležitost. Tím dochází ke ztížení pozice policejního orgánu při prokazování násilí. § 105 TŘ upravuje přibrání znalce, to bude u domácího násilí velice častým a významným prvkem, zejména ke zjištění psychického stavu oběti k agresorovi, § 114 TŘ prohlídka těla je důležitým důkazem při zjišťování existence domácího násilí, proto je prohlídce povinen podrobit se každý v rámci nezbytného zjištění stop a následků trestného činu, v rámci dokazování domácího násilí mohou být použity i lékařské zprávy o starších zraněních.

Jestliže oběť domácího násilí dál již nechce snášet kritické situace, ke kterým dochází z vůle agresora, může na něj podat trestní oznámení podle § 59 TŘ. Je ale nutné si uvědomit, že právě v době řešení trestního oznámení může násilí eskalovat a to i v případě, kdy je agresor vykázán ze společného obydlí.

Trestní oznámení můžeme podat na Policii České republiky nebo na státním zastupitelství. Toto oznámení můžeme učinit především v písemné podobě, ústně do protokolu nebo v elektronické podobě. V každém z těchto případů by jsme si měli vyžádat potvrzení jeho podání. Pokud bude chtít být oznamovatel informován o vyřízení podaného trestního oznámení učiní tak písemně dle § 158 odst. 2 TŘ.

⁹⁹ zdroj: <http://www.koordona.cz/domaci-nasili/legislativa/35-pusobeni-policie-ve-vecech-domaciho-nasili.html> (k 11.3.2013)

V trestním oznámení musí být uvedeno *kdo* se dopustil *čeho* (popis situace) vůči *komu* to bylo činěno, *kde* a *kdy* se vše stalo (pokud k jednání docházelo opakovaně tak i historie tohoto jednání), jestliže jsou známi svědci, tak jejich označení. V trestním oznámení by měla být popsána i způsobená zranění a vznik škody na majetku, jestliže existují důkazy, tak i jejich uvedení.¹⁰⁰

4.3 Přestupkový zákon

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „zákon o přestupcích“ nebo „ZPŘ“) vymezuje přestupek jako zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti, jestliže nejde o jiný správní delikt nebo o trestný čin (§ 2 ZPŘ). Tato definice nám tedy stanovuje, že pokud násilné jednání nedosáhne intenzity trestného činu, nebo je-li jeho stupeň nebezpečnosti pro společnost nepatrný, budeme toto jednání posuzovat dle zákona o přestupcích.

V případech domácího násilí může docházet zejména k přestupkům proti občanskému soužití (§ 49 ZPŘ) a přestupky proti majetku (§ 50 ZPŘ). Konkrétně se jedná o § 49 odst. 1 písm. a). Tímto ustanovením je chráněna čest fyzické osoby, před urážkou nebo vydáním v posměch. Tento přestupek lze spáchat nejen slovním nebo písemným výrokem, ale i jiným skutkem (např. vyobrazením, fyzickým napadením).¹⁰¹ V § 49 odst. 1 písm. c) se dopustí přestupku ten, kdo úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním, újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním. U přestupků pro majetek jde o § 50 odst. 1 písm. a) a b), přestupku se dopustí ten, kdo úmyslně způsobí škodu na cizím majetku nebo kdo úmyslně neoprávněně užívá cizí majetek nebo si přisvojí cizí věc. V tomto ustanovení je tedy chráněn majetek před jeho úmyslným poškozováním, ale jen formami útoků, které jsou taxativně uvedeny v tomto ustanovení.¹⁰²

U většiny přestupků a to včetně přestupků proti občanskému soužití a majetku, může Policie ČR vše vyřešit na místě v blokovém řízení s následným uložením blokové pokuty (§ 84 ZPŘ). Takto lze řešit přestupky jen za splnění podmínek, které jsou uvedeny v tomto ustanovení. U domácího násilí, ale k takovému řešení případů bude docházet méně, protože u domácího násilí jde

¹⁰⁰ zdroj: <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/legislativa-v-cr/> (k 11.3.2013)

¹⁰¹ Černý, Z., Šlauf, V., Tauber, M. Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textů souvisejících předpisů. 17. aktualizované vydání. Linde Praha, a.s. Praha, 2011, s. 121

¹⁰² Černý, Z., Šlauf, V., Tauber, M. Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textů souvisejících předpisů. 17. aktualizované vydání. Linde Praha, a.s. Praha, 2011, s. 126

především o návrhové přestupky, které nelze projednat v blokovém řízení (§ 84 odst. 4 ZPŘ).

A právě návrhové přestupky jsou uvedeny v § 68 ZPŘ, který se řadí mezi velice důležité ustanovení při řešení přestupků u domácího násilí. Toto ustanovení podmiňuje projednání přestupku mezi blízkými osobami. Zde ale může dojít k velkým obtížím, neboť oběť domácího násilí nemusí mít dostatek vůle a odvahy k podání návrhu a přitom tak musí učinit do tří měsíců ode dne, kdy se navrhovatel o přestupku dozvěděl (§ 68 odst. 2 ZPŘ).

Pokud se vrátíme k § 49 odst. 1 ZPŘ je třeba vždy provést pokus o smír (§ 78 ZPŘ) bez ohledu na to, zda se jedná o domácí násilí nebo o jiný přestupek s těmito znaky.

I v přestupkovém řízení je možné žádat o podání vysvětlení (§ 60 ZPŘ). K tomuto podání může dojít předtím, než je podán návrh na projednání přestupku, ale i zde narážíme na výjimku odepření výpovědi proti osobě blízké.

V poslední řadě je nutné vymezit, kdo hradí náklady řízení. Zde se dostáváme do situace, že povinnost uhradit náklady řízení (§ 79 ZPŘ) má především ten, kdo byl uznán vinným z přestupku. Ale v případech, kdy je řízení, které bylo zahájeno, na návrh zastaveno dle § 76 odst. 1 písm. a), b), c) nebo j), hradí náklady řízení navrhovatel, v našem případě oběť. Právě z důvodu specifického znaku domácího násilí (dochází k němu beze svědků) se nemusí podařit získat důkazní prostředky k prokázání skutečnosti, že obviněný přestupek spáchal a tím dojde k zastavení řízení. Jediným „potrestaným“ tedy zůstává oběť domácího násilí, což je paradoxně osoba, kterou by zákon měl chránit. O to je to složitější situace, protože se často může jednat o ženu, která je nucena opustit společnou domácnost a najít nové bydlení pro sebe a někdy i své děti, čímž jí náklady stoupají. Pro srovnání lze uvést, že v trestním řízení se otázka nákladů řízení při neprokázání skutku neřeší.¹⁰³

4.4 Zákon o Policii České republiky¹⁰⁴

Policie České republiky (dále také jen „Policie ČR“ nebo „PČR“) je zpravidla prvním orgánem činným v trestním řízení, který se dostane do kontaktu s případy domácího násilí. Policisté mohou a musí reagovat na zjištěné násilí, zajistit ochranu oběti a zabránit násilníkovi, aby v dalším jednání pokračoval.¹⁰⁵ Tímto okamžikem

¹⁰³ zdroj: <http://www.profem.cz/clanky/?x=2099105> (k 14.3.2013)

¹⁰⁴ zdroj: srov. <http://www.koordona.cz/domaci-nasili/legislativa/35-pusobeni-policie-ve-vecech-domaciho-nasili.html> (k 13.3.2013)

¹⁰⁵ zdroj: <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/legislativa-v-cr/> (k 13.3.2013)

se tedy domácí násilí začíná řešit v rámci právních norem. Působení Policie ČR v případech domácího násilí a úkoly s tím spojené mohou být realizovány jen v souladu s ústavními zákony č. 1 a 2/1993 Sb., obdobně jako všechny úkony, které se týkají lidské bytosti. U domácího násilí musí být pozornost policisty zaměřena na pomoc oběti a zastavení dalšího násilí, nikoliv na chránění jiných práv jako je např. domovní svoboda.¹⁰⁶

Jednotlivé úkony Policie ČR se řídí jak zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (dále také jen „zákon o PČR“ nebo „ZPČR“) tak i trestním řádem. Hned na počátku zákona o PČR (§ 2) jsou stanoveny úkoly policistů, které se dotýkají domácího násilí. Jedná se především o to, že PČR slouží veřejnosti, chrání bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předchází trestné činnosti, plní úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku. Při provádění těchto úkolů je policista povinen dodržovat pravidla zdvořilosti a dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní a nepřipustit, aby osobám vznikla bezdůvodná újma (§ 9, § 11 ZPČR).

V rámci této právní úpravy má Policie ČR mnoho oprávnění, které při zjištění domácího násilí může použít. Jedním z nich je oprávnění požadovat vysvětlení od osob dle § 61 ZPČR. Za účelem vysvětlení může být osoba vyzvána, aby se ve stanovený čas dostavila na určené místo. Výjimka je stanovena v případech, kdy by osoba sobě nebo osobě blízké mohla způsobit nebezpečí postihu za trestný čin nebo přestupek.¹⁰⁷ Pro nás to znamená, že k této výjimce bude docházet ve většině případů domácího násilí.

Mezi další oprávnění, vyplývající ze zákona o PČR, je požadovat prokázání totožnosti dle § 63 ZPČR. Policie je oprávněna také vstoupit bez souhlasu uživatele do obydlí, jiného prostoru nebo na pozemek a provést tam potřebné úkony a to tehdy, jestliže věc nesnese odkladu a je to nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti dle § 40 ZPČR.

V případě vzniku situace, že agresor ve svém násilném jednání pokračuje a to i přes výzvu aby tohoto jednání zanechal nebo kdyby kladl odpor při omezování osobní svobody, má policie oprávnění použít donucovacího prostředku (§ 51 a násl. ZPČR) nebo v krajních případech i služební zbraně (§ 56 ZPČR). Jestliže má násilná osoba,

¹⁰⁶ zdroj: <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/legislativa-v-cr/> (k 13.3.2013)

¹⁰⁷ § 61 odst. 3 ZPČR: Osoba může vysvětlení odepřít pouze, pokud by jí sobě nebo osobě blízké způsobila nebezpečí trestního stíhání nebo nebezpečí postihu za správní delikt.

proti které služební zákrok směřuje u sebe zbraň, má policista dle zákona možnost mu tuto zbraň odebrat (§ 35 ZPČR).

Mezi oprávnění, kterými se omezuje pohyb nebo svoboda patří § 25 ZPČR, podle kterého může policista agresivní osobu připoutat ke vhodnému předmětu a to do doby, kdy její agresivní chování ustane, ale ne déle než na 2 hodiny. Úkonem, kterým se omezuje osobní svoboda osob na delší dobu, je zajištění osoby (§ 26 ZPČR). Zajištění osoby lze především v případech kdy svým jednáním bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví jiných osob nebo majetku. Další důvod pro zajištění osoby může být, když je přistižena při jednání, které má znaky přestupku a je-li důvodná obava, že bude v protiprávním jednání pokračovat, anebo mařit řádné objasnění věci. Toto ustanovení je velmi významné právě při okamžitém znamení domácího násilí, neboť se tím zajistí oddělení násilné osoby od oběti. Ale nejedná se o trvalý stav, protože omezení na osobní svobodě může trvat max. 24 hodin (§ 26 odst. 3 ZPČR).

4.4.1 Institut vykázání ze společného bydlení¹⁰⁸

Institut vykázání byl do českého právního řádu zakotven s účinností od 1.1.2007 zákonem č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím ve spojení se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a byl několikrát novelizován. Dále je tento institut upraven v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky v § 44 až 47. V souvislosti s tímto zákonem byl vydán aktualizovaný „Závazný pokyn policejního prezidenta číslo 200/2008, o provádění vykázání. V tomto pokynu je stanoven postup policisty na místě činu.

Zákonem č. 135/2006 Sb. se Česká republika zařadila mezi státy Evropské unie, které mají komplexně upravenou ochranu ohrožených osob před domácím násilím. V souvislosti s ním došlo k novelizaci zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení.

Tato právní úprava je postavena na třech vzájemně provázaných pilířích:¹⁰⁹

- Policie České republiky – má chránit oběti, provádět vykázání
- Intervenční centra – poskytování následné pomoci ohroženým osobám

¹⁰⁸ Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí, dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf (8.3.2013)

¹⁰⁹ Vitoušová, P., Vedra, V. Domácí násilí. (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby). 3. upravené vydání. BKB Pardubice. Pardubice, 2009, s. 4

– Soudy, které rozhodují ve věcech civilních – předběžná opatření a řízení ve věci samé

Vykázání je preventivním opatřením a má chránit ohroženou osobu před dalším útokem násilné osoby. Vykázání není sankcí za nežádoucí projevy chování pachatele. Vykázání lze uplatnit opakovaně v případech, kdy se násilné chování pachatele opakuje. Rozhodnutí o vykázání lze kombinovat s trestněprávními opatřeními. Vykázání má dvě části, které mohou na sebe navazovat nebo mohou být realizovány samostatně.¹¹⁰

1. V tomto případě uplatňují rozhodovací pravomoc orgány Policie ČR a intervenční centra. PČR může zakázat násilné osobě jakýkoliv kontakt s ohroženou osobou. Vykázaná osoba může proti vykázání podat námitky, které nemají odkladný účinek. Intervenční centra poskytují v průběhu vykázání pomoc ohrožené osobě (psychologickou, právní).
2. Odbornou pravomocí disponují civilní soudy k vydání předběžného opatření buď samostatně, nebo v návaznosti na policejní vykázání. K aktivaci soudní ochrany je zapotřebí aktivita ohrožené osoby – písemný návrh. Soud nerozhoduje z úřední povinnosti. Ochrana ohrožené osoby lze ustanovit na dobu 1 měsíce od jeho vykonatelnosti a poté ho lze prodloužit na základě návrhu ohrožené osoby až na 1 rok. Protože se jedná o citelný zásah do osobních práv násilné osoby, jsou pro prodloužení předběžného opatření stanoveny přísnější podmínky. Navrhovatel musí především podat návrh na zahájení řízení ve věci samé a to před uplynutím měsíční lhůty. Předběžné opatření pak bude prodlouženo do doby rozhodnutí o tomto návrhu, nejdéle však na dobu jednoho roku.

1. Policie České republiky

Ochrana před domácím násilím je u nás založena na principu ochrany osoby ohrožené domácím násilím v jejím přirozeném prostředí. Oběť je chráněna jak osobně tak i teritoriálně – ochrana = vykázání násilné osoby ze společného obydlí i z bezprostředního okolí. Z tohoto přirozeného prostředí odchází na určitou dobu násilná osoba a ne ohrožená osoba jak tomu bylo před rokem 2007. Ohrožená osoba má tak čas a prostor si v klidu promyslet jaké budou její další kroky.

¹¹⁰ Vitoušová, P., Vedra, V. Domácí násilí. (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby). 3. upravené vydání. BKB Pardubice. Pardubice, 2009, s. 5

Institut vykázání byl od 1.1.2007 do 31.12.2008 v režimu správního řádu, což Policii ČR tvořilo nemalé aplikační problémy. Proto byl zákon novelizován (s účinností od 1.1.2009). Vykázání teď stojí mimo správní řád a má povahu neformálního úkonu.¹¹¹

Policista je oprávněn vykázat násilnou osobu z bytu nebo z domu společně obývaného s osobou ohroženou domácím násilím, a jestliže to vyžaduje bezpečí ohrožené osoby, může být násilná osoba vykázána i z bezprostředního okolí společného obydlí a to na základě zjištěných skutečností pokud lze důvodně předpokládat, že se **vykázaná osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví nebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti ohrožené osoby.**

Policista hodnotí riziko budoucích útoků podle:¹¹²

- počtu uskutečněných výjezdů nebo hlášených útoků, jedná se o opakované útoky a předchozí útoky mohou mít i nižší intenzitu
- aktuální situace na místě incidentu
- intenzity všech útoků
- hrozby stupňování násilí
- závěrů zjištěných na základě diagnostické metody SARA DN

Policista je povinen přesně specifikovat územní prostor, na který se vykázání vztahuje, včetně rozsahu bezprostředního okolí společného obydlí. O tom je třeba poučit vykázanou i ohroženou osobu.

Rozhodnutí o vykázání je učiněno bez ohledu na vůli ohrožené osoby a je nutné je respektovat pod hrozbou sankce, což znamená, že pachatele domácího násilí lze vykázat jak se souhlasem, tak i s nesouhlasem ohrožené osoby.

Vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne vydání rozhodnutí. To znamená, že lhůta začíná běžet dnem následujícím po dni vydání rozhodnutí, a končí ve 24:00 hodin desátého dne. Tuto lhůtu nelze žádným způsobem zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Pokud je v jeho průběhu podán návrh k soudu na vydání předběžného opatření dle § 76b občanského soudního řádu, doba se prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o návrhu.

¹¹¹ Ševčík, D., Špatenková, N. a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika intervence. 1. vydání. Portál, s.r.o. Praha, 2011, s. 133

¹¹² Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 27.listopadu 2006, kterým se stanoví postup příslušníků Policie České republiky v případech domácího násilí, čl.7 odst.2, dostupné na: www.rovnopravnost.cz/images/redaktor/a6b99-179.rtf (8.3.2013)

Vykázání se oznamuje ústně prostřednictvím policisty za přítomnosti vykázané osoby a ohrožené osoby v místě společného obydlí, ze kterého je pachatel vykázán. O vykázání se vydá potvrzení, které policista předá ohrožené i vykázané osobě.¹¹³

Potvrzení obsahuje:

- vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje
- uvedení totožnosti vykázané osoby a ohrožené osoby
- poučení o právech a povinnostech vykázané osoby a adresa útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání

Policista je oprávněn vykázat pachatele domácího násilí i v jeho nepřítomnosti!

V případech domácího násilí má policista ze zákona právo na vstup do společného obydlí, na pozemek a to i bez souhlasu uživatele a provést tam potřebné úkony za předpokladu, že věc nesnese odkladu a vstup je nezbytný pro ochranu života, zdraví nebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti (§ 40 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, více viz. kapitola 4.4).

Po vstupu do obydlí si policista vyžádá od pachatele, ohrožené osoby a svědků vysvětlení, a jestliže je to možné, nejlépe odděleně. Při tomto úkonu se použijí otázky podle dotazníku SARA DN¹¹⁴, který musí mít policista u sebe.

Jestliže vykázaná osoba nesouhlasí s vykázáním, může na místě podat námitku, kterou policista bez zbytečného odkladu předá krajskému ředitelství Policie ČR příslušnému podle místa vykázání. Jestliže pachatel není přítomen u vykázání, může tuto námitku zaslat příslušnému ředitelství Policie ČR do 3 dnů ode dne převzetí potvrzení o vykázání. Pokud podmínky vykázání nebyly splněny, krajské ředitelství vykázání ukončí.

Odmítne-li vykázaná osoba opustit prostor vymezený policistou, je policista oprávněn použít donucovací prostředky po předchozím poučení.

V případech vykázání se nevede správní řízení a nevydává se o něm správní rozhodnutí.

Pachatel je na základě vykázání povinen:

- opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání
- zdržet se vstupu do policistou vymezeného prostoru

¹¹³ viz. příloha č.1

¹¹⁴ viz. příloha č.2

- zdržet se styku s osobou ohroženou domácím násilím, na jejíž ochranu bylo vykázaní provedeno
- vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí

Do 3 dnů od vydání rozhodnutí o vykázaní je policista povinen provést kontrolu, zda vykázaná i ohrožená osoba dodržuje povinnosti vyplývající z vykázaní. Hrozí-li, že vykázaná osoba nebude respektovat rozhodnutí o vykázaní, provede policista kontrolu ve lhůtě 10 dnů opakovaně nebo jestliže by vykázaná osoba tyto podmínky porušila, vystavila by se tím postihu za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní podle § 337 odst. 2 trestního zákoníku.

Z údajů Policie ČR a intervenčních center vyplývá, že většina případů vykázaní je prováděno v rodinách s nezletilými dětmi¹¹⁵. Jestliže je ve společném obydlí nezletilé dítě a je zde důvodná obava, že domácí násilí by mohlo směřovat proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti tohoto dítěte, může být vykázaní ze společného obydlí provedeno na ochranu ohroženého dítěte, s tím že toto dítě bude označeno jako ohrožená osoba v potvrzení policisty o vykázaní.

Speciálně je třeba řešit situaci, kdy pachatelem domácího násilí je nezletilá osoba a kterou je třeba vyloučit ze společného obydlí jako osobu dopouštějící se domácího násilí na ostatních osobách, které s ním žijí ve společné domácnosti (např. rodiče, manžel nebo druh rodiče, prarodiče, pěstouni). Zákon o Policii ČR nevylučuje vykázat pachatele ze společného obydlí nebo blízkého okolí, který je nezletilou osobou. Ale v těchto případech se nelze spokojit pouze s postupem a informacemi, které se poskytují dospělým osobám. Zde je nezbytné, aby vykázanému nezletilému dítěti bylo zajištěno ubytování ve vhodném prostředí (u druhého z rodičů, který s dítětem nežije ve společné domácnosti, u jiné blízké osoby) nebo v zařízení pro péči o děti (př. Diagnostický ústav, Středisko výchovné péče). Policista musí bezodkladně kontaktovat pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí pro zajištění dalšího umístění nezletilého.

2. Intervenční centra

Intervenční centra tvoří navazující sociální službu pro osoby ohrožené domácím násilím.

¹¹⁵ Metodická doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí, dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf (8.3.2013)

3. Soudy

Předběžné opatření soudu

V rámci občanského soudního řízení je k ochraně obětí domácího násilí upraveno speciální předběžné opatření soudu v § 76b a v dalších souvisejících ustanoveních zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Na základě tohoto zákona je soud oprávněn nařídit předběžné opatření na ochranu ohrožené osoby, jejíž život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost jsou ohroženy jednáním pachatele domácího násilí.

Předběžné opatření směřuje proti tomu, kdo vážným způsobem ohrožuje život, zdraví, svobodu nebo lidskou důstojnost osoby, která podala návrh na vydání předběžného opatření soudu.

Návrh je možné podat u soudu až poslední desátý den vykazání a policejní ochrana trvá stále.

Soud je povinen o návrhu rozhodnout do 48hodin od jeho podání. Rozhoduje se bez nařízeného jednání pouze na základě předloženého návrhu a připojených důkazů.

Soud si může vyžádat policejní spis vztahující se k vykazání, popř. jiný soudní spis.

Soud na základě podaného návrhu a zjištěných skutečností uloží osobě, proti které návrh směřuje zejména (§ 76 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů):

- aby opustila prostor společně obývaný s navrhovatelem a jeho bezprostřední okolí, nezdržovala se v tomto obydlí a nevstupovala do něj
- aby nevstupovala do bezprostředního okolí společného obydlí a nezdržovala se tam
- zdržela se setkávání s navrhovatelem
- zdržela se nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem – tento zákaz je novinkou v právní ochraně před nežádoucím obtěžováním či sledováním (stalkingem), které se objevuje převážně u bývalých aktérů domácího násilí, kteří už nežijí ve společné domácnosti, ale pachatel domácího násilí = stalker, chce neustále ovlivňovat ohroženou osobu

Toto rozhodnutí soudu není podmíněno předchozím vykazáním pachatele domácího násilí ze společného obydlí, ale může na něho navazovat.

Předběžné opatření soudu trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti, tj. od vydání a jestliže tomuto opatření předcházelo rozhodnutí o vykazání, počíná běžet doba trvání předběžného opatření soudu dnem následujícím po dni, v němž uplynula doba trvání

vykázání, tj. po uplynutí 10 dnů od provedení vykázání. Pokud je u soudu podán návrh na prodloužení předběžného opatření ještě před uplynutím 1 měsíce od vykonatelnosti předběžného opatření, neskončí lhůta trvání předběžného opatření dříve, než soud o návrhu na prodloužení předběžného opatření rozhodne.

4.5 Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Zákon na ochranu před domácím násilím nabyl účinnosti 1.1.2007. Tento zákon zásadním způsobem mění situaci ohrožených osob. Jedná se o systémový, komplexní přístup ochrany a prevence před domácím násilím. Jedním z klíčových přínosů tohoto zákona je, že propojuje postup policejních orgánů, justice a sociálních služeb při řešení domácího násilí. Dalším základním znakem je institut vykázání (viz. více kapitola 4.7.1), který tento zákon zavádí.¹¹⁶

Prvním krokem ke vzniku tak důležitého právního předpisu byl okamžik vzniku Aliance proti domácímu násilí. Ta vznikla na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky dne 10.10.2002 z iniciativy Bílého kruhu bezpečí a Philips Morfia ČR a.s. Prioritním úkolem této Aliance bylo připravit a prosadit změny práva v oblasti domácího násilí. V roce 2004 vzniká skupina expertů, kteří se mají zabývat vznikem nového zákona v rámci domácího násilí. Tento zákon byl schválen dne 14.3.2006, tím dochází ke zlomovému okamžiku, protože právě tímto schválením bylo dosaženo prosazení jedné z nejrozsáhlejších legislativních změn v České republice, která by měla poskytnout ochranu osobám ohroženým domácím násilím. Tím se naše země zařadila mezi státy s proaktivním řešením této problematiky.¹¹⁷ Schválením tohoto zákona došlo ke spuštění rozsáhlého a intenzivního zaškolování policistů v této problematice. Policisté se učili jak rozpoznat domácí násilí od jiných případů, protože je to právě policista který je povinen zjistit a rozpoznat zda v konkrétním případě dochází k tomuto násilí. Činnost policistů byla a stále je podrobně upravována metodikami, ve kterých jsou upraveny situace, které nejsou tak časté.

I zneužití postavení policistů je upraveno a to hrozbou trestního postihu policistů za trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329 TZ), ke kterému může dojít i v souběhu s trestným činem neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru (§ 208 TZ) a poškozování cizích práv (§ 181 TZ).

¹¹⁶ zdroj: <http://www.bkb.cz/aktuality/n144-zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/> (k 11.3.2013)

¹¹⁷ zdroj: <http://www.bkb.cz/aktuality/n144-zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/> (k 11.3.2013)

4.6 Občanskoprávní úprava

V našem právním řádu existuje možnost ochrany před domácím násilím i v občanskoprávních předpisech a to zejména v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „občanský zákoník“ nebo „OZ“) a v institutu předběžného opatření, který upravuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „OSŘ“). I v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „zákon o rodině“ nebo „ZOR“) jsou uvedena ustanovení, která se týkají domácího násilí. Avšak při aplikaci právních institutů záleží na samotných soudcích, protože i při obdobných případech nemusí být výsledek stejný.¹¹⁸

Důkazní břemeno leží v občanskoprávních sporech na oběti domácího násilí. Neunesení důkazního břemene má za následek neprokázání tvrzení a neúspěch ve sporu, s čímž je spojena povinnost hradit náklady řízení. To může být v případě žen, které jsou v domácím násilí opět značný problém. Oběť domácího násilí může dle **§ 138 OSŘ** žádat o osvobození od soudních poplatků (zcela nebo z části) za předpokladu, že to odůvodňují poměry účastníka, tedy oběti, a že nejde o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. S tímto ustanovením souvisí **§ 30 OSŘ**, který umožňuje účastníkovi osvobozeného od soudních poplatků žádat o ustanovení právního zástupce.

Občanský zákoník v boji proti domácímu násilí obsahuje zejména **§ 3**, kde je zakotven výkon práv a povinností v souladu s dobrými mravy. **§ 5** garantuje právo na ochranu pokojného stavu. Při narušení tohoto pokojného stavu je možné tento zásah předběžně zakázat nebo nařídit obnovu v předešlý stav. Za významné ustanovení považuji **§ 11**, podle kterého má fyzická osoba právo na ochranu osobnosti, života a zdraví, cti, důstojnosti i soukromí. V **§ 13** je garantováno právo na ochranu prostřednictvím žalob, konkrétně na upuštění od neoprávněného zásahu do práv na ochranu osobnosti, na odstranění následků zásahu, na přiměřené zadostiučinění a v poslední řadě právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Mezi další ustanovení vztahující se k naší problematice je úprava manželského majetkového práva (**§ 143 a násl.**) a manželské bydlení (**§ 703 a násl.**).¹¹⁹

V zákoně o rodině v **§ 18** je uvedena základní povinnost manželů vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet rodinné

¹¹⁸ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. profFem, o.p.s. Praha, 2004, s. 107

¹¹⁹ srov.: Kralíčková, Z., Žatecká, E., Dávid, R., Kornel, M. Právo proti domácímu násilí. Skripta. 1. vydání. C.H.Beck. Praha, 2011, s. 29-30

prostředí. V § 32 odst. 2 je stanovena povinnost rodičů být svým životem a chováním příkladem pro děti. Avšak přes tyto povinnosti zákon o rodině neobsahuje žádné sankce za porušení těchto ustanovení. Dále je v tomto zákoně upraven rozvod za předpokladu kvalifikovaného rozvratu.¹²⁰ Soud tak může manželství rozvést jen jsou-li poměry mezi manžely tak hluboce a trvale rozvráceny, že nelze očekávat obnovení manželského soužití (§ 24 ZOR). Příčiny rozvratu jsou objektivní – např. neplodnost, nebo subjektivní – kam zařadíme domácí násilí. U domácího násilí může nastat situace, že se násilný manžel bude rozvodu bránit, ale i v tomto případě může soud manželství rozvést, jestliže dospěje k závěru o kvalifikovaném rozvratu. Avšak zákon myslí i na tuto situaci (kdy se jeden z manželů rozvodu brání). V § 24b ZOR je upravena situace, kdy jeden z manželů bude tvrdit, že je to on, kdo převážně nezpůsobil rozvrat, a současně dokáže, že by mu rozvodem byla způsobena zvlášť závažná újma a že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství. V rámci tohoto ustanovení se může stát, že násilná osoba bude tohoto ustanovení zneužívat, a proto je v následujícím odstavci uvedeno, že i tvrzení v § 24b ZOR nemusí dostačovat a soud manželství rozvede (§ 24b odst. 2 ZOR manželství se rozvede jestli spolu manželé nežijí déle než tři roky).

Otázka vyživovací povinnosti (§ 91 ZOR) je velice zásadní pro ekonomicky slabší stranu ve vazbě na ekonomické násilí, které je součástí domácího násilí. O výživném se nerozhoduje v rámci řízení o rozvod. Je proto vhodné podat žalobu na určení výživného hned po provedení vykazání nebo po jakémkoliv oddělení manželů. Zákon umožňuje upravit tyto poměry předběžným opatřením (§ 76 odst. 1 písm. a) OSŘ). Zásadní znak pro vyživovací povinnost mezi manžely je založen na stejné životní úrovni manželů. Výživné je možné požadovat ode dne zahájení řízení a jen po dobu trvání manželství.¹²¹ Ale i po rozvodu je možné dle § 92 ZOR žádat o plnění vyživovací povinnosti.

Společné jmění manželů je klíčovým institutem manželského práva (§ 143 OZ). Z důvodu domácího násilí může dojít ke snaze ze strany oběti k rozdělení tohoto společného jmění. Toho může oběť docílit podáním žaloby na zúžení společného jmění manželů ze závažných důvodů (§ 148 OZ). V případech rozvodu musí dojít k vypořádání jak zaniklého společného jmění, tak i toho zúženého (§ 149 OZ).

¹²⁰ Kralíčková, Z., Žatecká, E., Dávid, R., Kornel, M. Právo proti domácímu násilí. Skripta. 1. vydání. C.H.Beck. Praha, 2011, s. 30

¹²¹ Kralíčková, Z., Žatecká, E., Dávid, R., Kornel, M. Právo proti domácímu násilí. Skripta. 1. vydání. C.H.Beck. Praha, 2011, s. 32

V důsledku domácího násilí může docházet i k vypořádání společného bydlení manželů (§ 703 a násl.OZ).

Nesmíme zapomenout na řešení majetkových poměrů mezi partnery, kteří žijí v nesezdaném soužití. Rozdíl je především v tom, že pokud nemají mezi sebou uzavřenou nějakou smlouvu lze velmi obtížně dovozovat jaká práva a povinnosti majetkového charakteru mají. Obecné instituty jako je osoba blízká (§ 116 OZ), domácnost (§ 115 OZ) apod., uplatníme i mezi osobami žijícími v nesezdaném soužití, ale může se stát, že oběť domácího násilí po odchodu ze společné domácnosti zůstane naprosto bez prostředků.¹²²

Předběžné opatření (§ 74 a násl. OSŘ) je nařízeno před zahájením řízení tehdy, kdy je potřeba zatímně upravit poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen. V souvislosti s domácím násilím je v zákoně uveden § 76a OSŘ, který upravuje situaci, kdy se nezletilé dítě ocitlo bez jakékoliv péče nebo je-li jeho život ohrožen nebo narušen a § 76b OSŘ, který se přímo vztahuje k domácímu násilí (viz. více kapitola 4.4.1.).

4.7 Zákon o sociálních službách

Hlavním posláním tohoto zákona č. 108/2008 Sb., o sociálních službách (dále také jen „ZSS“) je chránit práva a zájmy lidí, kteří se nacházejí z různých důvodů v tíživé situaci. Tímto zákonem se vytvořil právní rámec pro vztahy mezi lidmi, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci, a institucemi.

Lidé mají právo žádat o pomoc a podporu v situacích, kdy nejsou sami schopni svou nepříznivou situaci řešit – to vychází z obecného principu solidarity. Nárok na bezplatné poradenství mají lidé, kteří se právě nacházejí v těchto situacích, což oběti domácího násilí jsou (§ 3 písm. b) ZSS). Protože vznik nepříznivé situace může nastat z mnoha příčin, tak i sociální služby se musí rozdělovat dle situace týkající se konkrétní osoby. Zákon o sociálních službách nám tyto služby rozděluje do tří oblastí (§ 32 ZSS):

- sociální poradenství (§ 37 ZSS)
- služby sociální péče (§ 38 a násl. ZSS)
- služby sociální prevence (§ 53 a násl. ZSS)

¹²² Kralíčková, Z., Žatecká, E., Dávid, R., Kornel, M. Právo proti domácímu násilí. Skripta. 1. vydání. C.H.Beck. Praha, 2011, s. 36

Poradenství poskytuje informace bez ohledu na to, kdo o ní požádá. Poradenství se může zaměřit buď na problematickou oblast, kterou je právě domácí násilí nebo na skupinu osob s výskytem určitých potíží.

Sociální péče se snaží pomoci člověku tak, aby byl psychicky a fyzicky soběstačný. Tato oblast se zaměřuje na tzv. „sociálně negativní jevy“, čímž je kriminalita, návykové látky, domácí násilí.¹²³ Zákon upravuje mnoho druhů sociální péče, nás ale především zajímá tísňová péče (§ 41 ZSS), která má podobu telefonické nebo jiné elektronické komunikace s lidmi, kteří jsou vystaveni riziku ohrožení zdraví nebo života.

V rámci sociální prevence zákon opět upravuje několik druhů prevence, ale v rámci domácího násilí se jedná o linky důvěry (§ 55 ZSS), které poskytují pomoc lidem v ohrožení života či zdraví nebo v obtížné životní situaci a nejsou schopni vlastními silami tuto situaci řešit. Mezi další druhy prevence patří i azylové domy (§ 57 ZSS) a krizová pomoc (§ 60 ZSS) v podobě terénní, ambulantní nebo pobytové sociální služby. Tato pomoc je poskytována obětem domácího násilí ve formě stravování, ubytování nebo pomoc s vyřízením nezbytných záležitostí.

Tento zákon také upravuje intervenční centra (§60a ZSS). Tyto centra nabízejí pomoc osobám ohroženým násilnou osobou, která byla vykázána ze společného obydlí. Tato pomoc může být poskytnuta do 48 hodin od doručení úředního záznamu o vykázání intervenčnímu centru nebo na žádost osoby ohrožené, nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně od okamžiku, kdy se intervenční centrum o ohrožené osobě dozví.

¹²³ zdroj: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2974/otazky_odpovedi_22-rev.pdf (k 13.3.2013)

5. Kasuistika

V této kapitole bych chtěla uvést konkrétní případy domácího násilí. Tyto příběhy jsem našla v literatuře, kterou jsem používala jako zdroj k vypracování mé práce. Jedná se o příběhy zcela pravdivé. Protože, se ale nejedná o případy, které bych získala například od orgánů činných v trestním řízení, nemůžeme se konkrétně dozvědět bližší informace k osobě pachatele nebo oběti, postup oběti po prožití domácího násilí a další. Pokusím se alespoň o krátké shrnutí.

5.1 Všude ze mě dělal tu nejhorší...¹²⁴

Angelika se před půl rokem rozešla se svým mužem. Jedním z hlavních důvodů bylo to, že ji před zraky jejich společných dětí zbil tak, že ležela na zemi a nemohla se hýbat. Nejdříve se tedy i s dětmi přestěhovala ke své kamarádce a pak si našla vlastní byt. Její manžel jí stále vyhrožoval tím, že jí nechá vzít děti, a tak se Angelika raději obrátila na odborníky a nechala si poradit. Zde také uvedla, jak to všechno vlastně začalo...

„Zdědila jsem po svých rodičích malý penzion a několik let jsem ho také sama vedla. Před deseti lety jsem se seznámila se svým manželem, který se do mého podnikání připojil a pomáhal mi. Osm let šlo všechno skvěle. Jak pracovně, tak i v našem vztahu. A pak se nám narodily dvě krásné dcery.

Před několika lety jsem podstoupila těžkou operaci, po které jsem nebyla schopna se o penzion starat. Rozhodla jsem se tedy, že ho prodám. A pak už šlo všechno z kopce. V našem manželství to začalo skřípat, ale já jsem si to dlouhou dobu nechtěla připustit. Od té doby neměl manžel už žádnou pořádnou práci. Pracoval stále v restauraci, chodil domů většinou velice pozdě, a když už byl tedy výjimečně doma a měl čas, jenom jsme se hádali. Vyčítal mi například to, že mu nechutná, co jsem mu uvařila, nebo že nakupuji nevhodné věci a utrácím moc peněz.

Prostě vždycky si něco našel. Navíc se chtěl každou noc milovat, i když jsem zrovna neměla náladu. To ho vůbec nezajímalo. Nechtěla jsem budít děti, tak jsem se mu raději ani nevzpírala, aby nevznikl nějaký křik a hluk. A můj muž si každou noc spokojeně „přišel na své“.

Jednou, a to bylo tehdy, kdy jsem si řekla „a dost“ a odmítla jsem se s ním milovat, mě brutálně zbil. To byl pro mě klíčový moment. Okamžitě jsem se od něj i s dětmi odstěhovala. Od té doby mě i dětem vyhrožuje. Děti si bere co dva týdny.

¹²⁴ Buskotte, A. Z pekla ven žena v domácím násilí. Computer Press, a.s. Brno, 2008, s. 31-32

Ale tato situace je vždy spojena s nějakou nepříjemnou scénkou nebo problémy. Buď přichází pozdě a já si dělám starosti, kde tak dlouho jsou a jestli se jim nic nestalo, nebo mi nadává, nebo hraje chudáčka a pláče, dětem vypráví, že je to všechno moje vina, že já můžu za to, že se teď s tatínkem tak málo vídají a podobně. Děti jsou z toho samozřejmě velmi zmatené.

Jedna moje dobrá přítelkyně mi vyprávěla, že mě manžel všude a před všemi pomlouvá. Vymyslel si něco o mých „údajných“ daňových podvodech, bývalým zákazníkům vypráví, že jsem je okrádala a tak dále. Jsem teď úplně indisponovaná, nemám šanci se proti těmto pomluvám nějak bránit. Dokonce si myslím, že už se na mě mnoho lidí podivně dívá a v podstatě se mnou už nechtějí mít nic společného... Ale co je na tom to nejděsivější – aby se mu podařilo dostat děti zpátky k sobě, všude tvrdí, že jsem psychicky labilní a že výchovu dětí zanedbávám a nestačím na ně...“

Rozbor:

V prvním příběhu byl zlomovým okamžikem nemoc oběti – Angeliky. Do té doby probíhalo vše jak má být. Po prodělané těžké operaci se Angelika se svým manželem museli vzdát svého zaměstnání.

Protože nevíme nic o osobě partnera, nemůžeme posoudit z jakých důvodů si nemohl najít stálé a dobře placené místo. Postupně začalo docházet k domácímu násilí, nejdříve jen výčitky, nespokojenost s chováním a péčí o domácnost ze strany násilníka na oběti. Slovní útoky se opakovaly a stupňovaly. K tomu se přidával psychický nátlak doprovázený sexuálním druhem násilí. Vše vyvrcholilo rozhodnutím oběti odejít od pachatele. Když Angelika sdělila svému partnerovi, že od něho chce odejít, její partner nezvládl situaci a došlo k fyzickému napadení, po kterém pravděpodobně Angelika potřebovala lékařskou pomoc. Ihned se od manžela odstěhovala, ale projev domácího násilí trvá dál ve formě stalkingu. Bohužel se z textu nedozvíme jak vše probíhalo dále a zda vše došlo až před soud.

5.2 Vše pod kontrolou...¹²⁵

Irena poznala Petra před pár lety, když byla v jejich firmě na stáži. Studovala vysokou zemědělskou školu a on byl šéfem zahradní firmy, ve které se Irena rozhodla udělat odbornou praxi. Mezi 23letou studentkou a 30letým podnikatelem to zajiskřilo hned v prvním momentu. Ihned poté, co Irena školu

¹²⁵ Buskotte, A. Z pekla ven žena v domácím násilí. Computer Press, a.s. Brno, 2008, s. 33-35

dokončila, požádal ji Petr o ruku a vzali se. Irena otěhotněla ještě před svatbou a posléze se jim narodila krásná dvojčata. Zhruba v tomtéž období odkoupil Petr i zbytkový podíl firmy a převzal tak veškerou zodpovědnost. Irena se během své praxe v Petrově firmě již od počátku velmi angažovala v práci s mladými studenty a studentkami a jejím snem bylo pracovat v pedagogické oblasti tohoto oboru.

A skutečně se později stalo, že jí její bývalý univerzitní profesor nabídl spolupráci a místo na škole. Irena mohla navíc okamžitě nastoupit. Dokonce měla štěstí i co se týče péče o děti. Její dobrá přítelkyně byla svobodná matka. Měla sama dvouletou dceru, se kterou zůstala doma, a tak jí nabídla hlídání. Ovšem to Petr okamžitě zakázal s odůvodněním, že si myslí, že jsou děti ještě moc malé na to, aby byly celý den bez matky. Tvrdil, že si to takhle tedy opravdu nepředstavoval, a že nepracuje 60hod týdně jen proto, aby mohli zaplatit hlídání. Irena byla zklamaná. Snažila se mu vysvětlit, že bude pracovat jen na vedlejší pracovní poměr a že kamarádce za hlídání zaplatí sama.

Ale Petr zůstal neoblomný: „No tak to nám ještě chybělo. Vždyť ty nejsi schopna se ani pořádně postarat o domácnost, ale učit studenty, to by se ti líbilo. To je naprosto nepřijatelné. Úplný nesmysl, uvědom si to!“

Petr si celou tuto situaci rozhodl bez ohledu na Irenu, a ta tedy tuto lukrativní nabídku s těžkým srdcem odmítla.

Po této diskuzi byla Irena poněkud nejistá a zmatená. Samozřejmě že manželovi na jednu stranu dobře rozuměla. Souhlasila s ním například v tom, že by to pro jejich malé kluky opravdu nebylo z počátku vůbec snadné, ale na druhou stranu byla toho názoru, že by jistě nebyla ta „nejhorší matka na světě“, pokud by po roce začala pracovat. Koneckonců proto přece tak dlouhou studovala...A je pochopitelné, že si přála, aby to nakonec k něčemu bylo!

Také to, jak se Petr vyjádřil k vedení její domácnosti se jí trošku dotklo. Byla schopna objektivně posoudit sama sebe a věděla velice dobře, že není perfektní hospodyňka, ale do dnešního dne jí ani v nejmenším nenapadlo, že by Petrovi vadilo například to, že nejsou všechny polštářky na gauči poskládány ve stejném směru...

Nevěděla, co si má myslet. Kolísala někde mezi rozhořčením nad Petrovými urážkami a pocitem viny. Nakonec bohužel zvítězil její pocit viny, a proto se rozhodla, že vše udělá tak, jak si manžel přeje. Protože si Petr potrpěl například na čistá okna, umývala je pak dokonce každý týden. A protože Petrovi vadilo, když byly děti špinavé, převlékala je pokaždé, když se vrátily ze zahrady. Ale přesto, že

se takto snažila, nezpозorovala, že by si toho alespoň jednou manžel povšiml. Právě naopak: stále se snažil hledat nějaké nedostatky, které by jí mohl vyčíst, a zkritizoval ji za to. Navíc začal dělat velmi nemístné poznámky o Irenině vzhledu: „Panebože, jak to chodíš? To je strašné. Můžeš mi vysvětlit, proč ti dávám tolik peněz na oblečení, když si pořád kupuješ takovéhle hadry, ve kterých vypadáš hrozně. A navíc vždy úplně stejně!“ A to ji pochopitelně velmi ranilo a naprosto narušilo sebevědomí.

Za nějakou dobu jí manžel oznámil, že si bude brát auto na celý den, protože ho potřebuje pro svou práci. Jednou, maximálně dvakrát do týdne jí ho laskavě nechá doma, ale častěji to prý rozhodně nepůjde. Irena už raději ani neprotestovala. To by totiž na celé věci asi stejně nic nezměnilo. A navíc – co mu měla říct? Že auto potřebuje, aby mohla navštěvovat své kamarádky a přítelkyně? Že už ji všichni přestali navštěvovat, protože jí dalo vždy hodně práce po svých dětech a po dětech svých návštěv zase všechno tak perfektně uklidit, aby se Petr nezlobil hned, když přijde domů?

Tím Irena naprosto rezignovala. Nepožádala svého muže o auto častěji než jednou týdně, protože nemohla poslouchat jeho argumenty a celá diskuze kolem ji vysilovala. V případě, že musí s dětmi k lékaři nebo nakoupit, je to samozřejmě v pořádku. Musí akorát říct, kdy přesně bude doma, Petr pro auto nechá poslat některého ze svých zaměstnanců...

Irena se dnes tedy stýká se svými kolegyněmi jen velice zřídka. Protože cesta veřejnou hromadnou dopravou je s dvojčaty velice komplikovaná, zůstává prostě raději doma. Navíc si Petr zvykl kontrolovat její výdaje, a samozřejmě si myslí, že moc utrácí.

Jejich vztahu vládne v podstatě nepřetržitě napjatá atmosféra. Petr je nevypočitatelný. Občas, ovšem velice zřídka se stane, že přijde a má dobrou náladu. Tak si hraje s dětmi, Ireně se svěruje s problémy v práci. Jindy přijde, rozzlobí se na základě banální maličkosti, sedne si ke stolu a vyřizuje poštu, nebo Ireně přikáže, aby děti okamžitě uklidnila, anebo – v tom lepším případě, aby je šla uložit do postele. Irena je už velmi unavená a netuší, jak toto všechno nakonec skončí...

Rozbor:

Ve druhém příběhu si myslím, že hlavním problémem byla snaha získat nad vším a všemi moc a možnost kontroly. Partner Ireny je asi zvyklý vše řídit a kontrolovat.

Hned při první možnosti, kdy Irena mohla pracovat ve svém vysněném oboru, jí její manžel dal ihned najevo, jak si nic takového nepřeje. Tím začal koloběh psychického týrání.

Nabídku zaměstnání Irena raději odmítla, vše dělala tak jak řekl její partner a později dokonce přiznala, že on má ve všem pravdu a vina leží na ní. Psychické násilí se jako u každého domácího násilí stupňovalo. Došlo to tak daleko, že Irenu naprosto izoloval od okolního světa. Ona nemohla chodit ven a když ano, tak s vědomím partnera a naopak za Irenou nikdo nechodil, protože ona raději nikoho nezvala, aby jí to její manžel nemohl později vyčítat. Irena naprosto rezignovala na jakýkoliv vzdor svému partnerovi. K psychickému násilí se přidala i absolutní kontrola nad každým jejím pohybem a hlavně financemi. V rámci tohoto příběhu můžeme vidět i spirálu násilí, která se u domácího násilí objevuje velice často. Bohužel se ale opět nedozvíme, zda a jak tato naprostá kontrola a nátlak skončí.

6. Závěr

Rodina je to nejcennější co v životě můžeme mít a čeho můžeme docílit. Pro člověka má znamenat jistotu, lásku, porozumění a tím nejdůležitějším je bezpečí. Dalšími prvky, které by se v rodině měly vyskytovat jsou respekt, úcta jednoho k druhému a ohleduplnost. Všechny tyto prvky ale v rodině s domácím násilím nenajdeme.

Kdokoliv může být pachatelem domácího násilí. To samé platí i u oběti domácího násilí, ale proč vlastně k domácímu násilí dochází? Snažila jsem se na to během zpracování této práce přijít, ale přes veškerou snahu pochopit tuto materii, jsem došla pouze k názoru, že určitý podíl by mohla mít podoba dnešní společnosti. V současné době dochází k tomu, že jsou ženy mnohdy úspěšnější než jejich partneři. Ženy se stávají nezávislé a soběstačné. Na první místo staví vzdělání, získávání zkušeností a budování kariéry. Založení rodiny a výchova dětí, jsou odsunuty do pozadí. Na to si muži mohou těžko zvykat, protože by raději viděli svou partnerku v pozici poslušné ženy, která se stará o děti a domácnost. Další situací může být případ, kdy žena má v zaměstnání vyšší postavení než muž a tím je za svou práci lépe ohodnocena. A právě z těchto důvodů si myslím, že k násilí mezi partnery dochází, protože partner na nižším stupni kariérního postupu nezvládne své postavení a lehce sklouzne k domácímu násilí.

K situacím, kdy jsou role obráceny, tedy kdy je žena násilnou osobou, může docházet z jiných příčin. Já osobně si myslím, že je to způsobeno vysokou mírou žárlivosti ze strany partnerek. Svého partnera chtějí mít neustále pod kontrolou, a tím dochází k psychickému násilí. Protože jak už jsem v této práci uvedla u ženy jako násilné osoby k fyzickému násilí dochází jen zřídka.

Naši pozornost nesmíme směřovat jen jedním směrem, vždyť oběti domácího násilí se nestávají jen ženy. Dalšími ohroženými skupinami jsou senioři, děti nebo zdravotně postižené osoby. Jednu z možných příčin vidím opět v dnešní společnosti. Tyto ohrožené osoby mohou být vnímány jako přítěž a lehký cíl. Tyto osoby jsou často na silnějším jedinci závislé, a tak se stávají snadnou obětí. Mají strach o ztrátu obydlí (jestliže bydlí s násilnou osobou), strach ze samoty, tak raději mlčí a násilí snášejí dál. U dětí to může být podobné, ale vzhledem k jejich vyspělosti může docházet i k tomu, že vůbec nepochopí proč se jedinec takto chová.

I když domácí násilí jako pojem není uveden v žádném právním předpisu České republiky, tak i přesto si myslím, že aktuální legislativa je prozatím postačující. Konkrétně můžeme mluvit o trestném činu týrání osoby žijící ve

společném obydlí, který je obrazem domácího násilí, dále vtělení trestného činu, nebezpečné pronásledování s následným institutem vykázání, je velkým krokem kupředu. Ale pokrok není jen v legislativě, musíme uvést i vznik intervenčních center, které velkou měrou pomáhají oběti po vykázání násilné osoby nebo v okamžiku, kdy se o domácím násilí centrum dozví. Ať již mluvíme o laické společnosti nebo o orgánech, které v této oblasti vystupují, musíme poukázat na větší ohled na oběti domácího násilí, více nápomoci a hlavně je dnes společnost více seznámena s touto problematikou. Ale i při těchto posunech kupředu se může objevit případ nevhodného chování ze strany orgánů činných v trestním řízení nebo přímo situace, kdy osoba např. policista neví, co má v dané situaci dělat. Bohužel k těmto situacím může docházet i dnes, přes veškerou snahu a vůli orgánů činných v trestním řízení proškolovat a zasvěcovat své zaměstnance do řešení domácího násilí.

Jeden z problémů vidím v následném řešení situace, kdy je pachatel domácího násilí propuštěn buď z výkonu trestu nebo po uplynutí doby pro vykázání. V rámci těchto případů může docházet k dalšímu páchání násilí, ať už pokračováním nebo v jednorázovém provedení msti. Podle mého názoru by mělo docházet k automatickému vyrozumění oběti před skončením tohoto trestu nebo vykázání s tím, že oběť se na tuto situaci může dopředu připravit. Ale tento problém se nevztahuje jen k domácímu násilí.

Při zpracování tohoto tématu jsem došla k závěru, že i když jsme společností, která se řadí mezi ty, kterým není domácí násilí lhostejné a aktivně proti němu bojujeme, ať už začleňováním nových skutkových podstat do legislativy České republiky, rozsáhlým proškolením policistů nebo vznikem mnoha intervenčních center, stále je to málo. Domácí násilí nikdy nezmizí, vždy se bude objevovat a na nás je jen věnovat pozornost tomuto tématu a tím snad docílit snižování počtu případů domácího násilí.

Seznam použitých pramenů

Monografie

- **Buriánek, J., Kovařík, J. a kol.** Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech. Triton. Praha, 2006. ISBN 80-7254-914-6
- **Buskotte, A.** Z pekla ven žena v domácím násilí. Computer Press, a.s. Brno, 2008. ISBN 978-80-251-1786-6
- **Čírtková, L.** Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a.s. Praha, 2008. ISBN 978-80-247-2207-8
- **Čírtková, L., Vitoušová, P. a kol.** Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese. Grada Publishing. Praha, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2
- **Králíčková, Z., Žatecká, E., Dávid, R., Kornel, M.** Právo proti domácímu násilí. Skripta. 1. vydání. C.H.Beck. Praha, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3
- **Kuchta, J. a kol.** Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. C.H.Beck. Praha, 2009, ISBN 978-80-7400-047-8
- **Martinková, M., Macháčková, R.** Vybrané kriminologické aspekty domácího násilí. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2001. ISBN 80-86008-98-3
- **Prokop, M. a kol.** Právní ochrana dětí a obětí domácího násilí. Ekologický právní servis. Brno, 2000. ISBN 80-902570-8-9
- **Střílková, P., Fryšt'ák, J.** Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím. Key Publishing. Ostrava, 2009. ISBN 978-80-7418-020-0
- **Szczepaniková, A., Žáková, M., Langhansová, H.** Jak jednat v případech domácího násilí. Praktická doporučení pro příslušníky/příslušnice Policie ČR. Liga lidských práv. Brno, 2004. ISBN 80-239-2207-6
- **Ševčík, D., Špatenková, N. a kol.** Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. Portál, s.r.o. Praha, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2
- **Vitoušová, P., Vedra, V.** Domácí násilí. (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby). 3. upravené vydání. BKB Pardubice. Pardubice, 2009. ISBN 978-80-86284-82-8
- **Voňková, J., Huňková, M. a kol.** Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Profem, o.p.s. Praha, 2004. ISBN 80-239-2106-1

Judikatura

- rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 5 As 84/2008 - 81

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Komentáře právních předpisů

- **Černý, Z., Šlauf, V., Tauber, M.** Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textů souvisejících předpisů. 17. aktualizované vydání. Linde Praha, a.s. Praha, 2011. ISBN 978-80-7201-830-7
- **Mikule, V., Sládeček, V.** Zákon o Ústavním soudu – komentář a judikatura k Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod. Eurolex Bohemia, s.r.o. Praha, 2001. ISBN 80-86432-10-6
- **Novotný, F. a kol.** Trestní zákoník 2010. Eurounion Praha, s.r.o. Praha, 2010. ISBN 978-80-7317-084-4
- **Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.** Trestní zákon: komentář. 4. přepracované vydání. C.H.Beck. Praha, 2001. ISBN 80-7179-579-8
- **Škoda, J., Vavera, F., Šmerda, R.** Zákon o Policii s komentářem. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. Plzeň, 2009. ISBN 978-80-7380-160-1

- **Wágnerová, E., Šimáček, V., Langášek, T., Pospíšil, I a kol.** Listina základních práv a svobod. Komentář. Wolters Kluwer Česká republika, a.s. Praha, 2012. ISBN 978-80-7357-750-6

A jiné:

- Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí
- Ministerstvo vnitra. Odbor bezpečnostní politiky. Stanovisko odboru bezpečnostní politiky k některým problémům spojeným s výkladem skutkové podstaty nebezpečné pronásledování. Praha, 2010
- 179 Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 27. listopadu 2006, kterým se stanoví postup příslušníků Policie České republiky v případech domácího násilí
- 166 Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 23. prosince 2009 o provádění vykázáání

Internetové odkazy

<http://www.bkb.cz>

<http://www.domacinasili.cz>

<http://www.donalinka.cz>

<http://koordona.cz>

<http://www.magdalenium.cz>

<http://mpsv.cz>

<http://www.novinky.cz>

<http://www.nssoud.cz>

<http://www.profem.cz>

<http://www.psp.cz>

<http://www.rosa-os.cz>

<http://rovnopravnost.cz>

<http://www.zakonyprolidi.cz>

Резюме

Преступность и насилие в обществе появлялись уже в давние времена. Это касается тоже и домашнего насилия. Проблематика домашнего насилия долгое время не интересовала специалистов и общество. О домашнем насилии молчали, поскольку общество закрывало глаза на эту проблему и воспринимало естественное господство сильнейшей личности над слабшей. На счастье теперь все по-другому.

Домашнее насилие в общем можем определить как насилие, которое совершается между людьми, которые должны быть друг к другу ближе всего. Но определение этих основных признаков и элементов домашнего насилия является заметно обширнее. Домашнее насилие уже не только насилие мужчины над женщиной, но это повторяющееся, долгосрочное и обостряющееся насилие во многих формах, которое приносит с собой распределение ролей между особами, которые насилие совершают и которые насилие испытывают. Домашнее насилие может появиться во многих подобиюх и формах: от физического, сексуального насилия до психического мучения, которое не проходит мимо ни одного члена семьи. Поэтому жертвами домашнего насилия могут быть не только женщины, дети, мужчины, пожилые люди, но насилие может произойти тоже между гомосексуальными партнерами. Хотя семья должна быть источником защиты, помощи и расположения, к сожалению, в некоторых случаях эти элементы пропадают и она становится местом полным зла, агрессии, неискренности и опасности. Если мы будем хотеть говорить о жертвах домашнего насилия, то именно им нужна помощь больше чем другим.

Домашнее насилие теперь становится более актуальной и обсуждаемой темой. Возникают новые и новые неприбыльные организации, включаются специалисты, и даже неспециалисты, которые ближе знакомятся с домашним насилием, и тем приходит лучшая помощь именно жертвам этого типа насилия. К сожалению, несмотря на всякое усилие домашнее насилие является очень важным патологическим явлением с высокой мерой скрытости.

Почему к таким случаям доходит? Я старалась это объяснить в своей работе. Несмотря на все стремления понять эту тему, я пришла только к мнению, что определенную долю может иметь модель сегодняшнего общества. Женщины теперь более эманципированные и стараются быть независимыми от

мужчин. На первом месте теперь стоит образование, приобретение опыта и построение карьеры. Поэтому основание семьи, воспитывание детей все чаще отодвинуты на задний план. К этому мужчины могут трудно привыкать, лучше бы они свою партнершу видели дома, как она заботится о семье и домашнем хозяйстве. Еще тяжелее для мужчин ситуация, когда у женщины на работе выше положение чем у мужчины, и за свой труд она лучше оценена. По этим причинам я думаю, что к насилию между партнерами доходит чаще, так как партнер на низшей ступени карьерного повышения не справляется со своей позицией и поэтому легко перейдет к домашнему насилию.

Моей целью было описать эту проблематику через ее определение, главные признаки, виды и другие элементы, которые этого касаются. Я старалась при создании этой работы понять почему к таким случаям доходит, почему лица близкие друг другу вредят себе, и наоборот почему жертва сразу после первого признака насилия не уйдет от насильственного индивидуума.

В предисловии я хотела в общем наметить, что эта тема со временем стала более актуальной и привлекала внимание как специалистов так и неспециалистов.

Во второй главе определено понятие домашнего насилия во многих формах. Домашнее насилие привлекало и постоянно привлекает все больше внимания и поэтому может дойти к тому, что каждый объясняет понятие домашнего насилия по-своему. Поэтому я в своей работе упомянула те самые важные. После того приведена его короткая характеристика, дальше я занимаюсь его видами, основами и фазами, что я считаю важным для понимания самого домашнего насилия. В рамках второй главы включена тоже самостоятельная часть, которая занимается особым типом домашнего насилия - преследованием. Преследование я стараюсь описать через основные виды, типы преследователей, их отношения к жертве, а также действие судебных органов и их возможности при решении таких случаев.

Третья глава посвящена криминологическим аспектам домашнего насилия. Конкретно это касается возникновения причин этого насилия, установления личности преступника и его отдельных жертв, которые разделены в самостоятельные части, идет речь о жертвах женского пола, мужчинах, детях и пожилых людях. Я старалась определить различия между этими группами и последствия домашнего насилия на их обычную жизнь.

Четвертая глава посвящена актуальной лeгислативe, потому что проблематика домашнего насилия не является только проблемой уголовного права, но речь идет о проблеме целого общества, поэтому она охвачена многими юридическими нормами. В рамках отдельных частей я старалась привести юридические нормы, которые касаются домашнего насилия, а именно в рамках уголовно-правовой регуляции я попыталась определить фактические стороны того, что может осуществляться при совершении домашнего насилия.

В пятой главе приведены правдивые истории жертв домашнего насилия.

В заключении я стараюсь резюмировать все, что я узнала при написании этой работы и обсудить приобретенные знания. Я попытаюсь ответить почему совершаются эти поступки и, может быть, определить границы недостатков, которые могут появиться при решении такой важной проблематики.

Příloha č. 1

Zdroj: Městské ředitelství Policie České republiky Plzeň

Č. j. _____

.....
Počet listů: 2

Výtisk č.: 1

Potvrzení o vykázání

Příslušník Policie České republiky (dále jen „policista“)
dne v hod. využil svého oprávnění podle § 44 zák. č. 273/2008 Sb.,
o Policii České republiky (dále jen „zákon o Policii České republiky“) a

vykázal

pana(i)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Státní příslušnost: Telefon:

Trvalý pobyt (ulice, č. p., místo):
ze společného obydlí:

které obýval(a) s ohroženou osobou

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Trvalý pobyt (ulice, č. p., místo):

jakož i z jeho bezprostředního okolí:

**na dobu 10 dnů. Vykázaná osoba se po dobu 10 dnů musí zdržet vstupu do
prostoru vymezeného policistou a zdržet se styku a navazování kontaktu
s ohroženou osobou.**

Vykázání **bylo – nebylo**^{*)} provedeno za přítomnosti nezúčastněné osoby.

Když nebylo tak z důvodu:

.....
(otisk kulatého razítka bez státního znaku)

Zpracoval:

Poznámky (námitky vykázané osoby proti vykázání):

Na základě ustanovení § 45 odst. 1 písm. d) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, byla vykázaná osoba **vyzvána k vydání všech klíčů** od společného obydlí, z něhož byla vykázána. Na základě této výzvy vykázaná osoba klíče **vydala – nevydala**¹⁾.

Když vydala tak specifikace klíčů – typ, barva, popis, markanty:

Když nevydala tak důvody nevydání:

Neuposlechnutím výzvy k vydání klíčů se vykázaná osoba může dopustit přestupku podle § 47 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Klíče vydal(a) dne v hod.
(jméno, příjmení, podpis)

Klíče převzal(a) dne v hod.
(hodnostní označení, jméno, příjmení, OeČ, podpis)

Vykázaná osoba byla poučena o tom, že po uplynutí lhůty 10 dnů od vykázání si může klíče vyzvednout: Klíče jí budou vydány jen za předpokladu, že nebyl podán návrh na vydání předběžného opatření podle § 76b občanského soudního řádu nebo že soud podanému návrhu na vydání předběžného opatření nevyhověl.

Důvod nevydání klíčů:

Rozdělovník:

Výtisk č. 1: Spis

Výtisk č. 2: Vykázaná osoba: **převzala – nepřevzala – odmítla podepsat**¹⁾

Když nepřevzala nebo odmítla podepsat tak z důvodu:

.....
(převzala, datum, čas, podpis)

Výtisk č. 3: Ohrožená osoba: **převzala – nepřevzala – odmítla podepsat**¹⁾

Když nepřevzala nebo odmítla podepsat tak z důvodu:

.....
(převzala, datum, čas, podpis)

¹⁾ Nehodící se škrtněte. Pozor na nechtěné propsání textu!

Č. j.

POUČENÍ VYKÁZANÉ OSOBY

Před poučením podle § 44 až 47 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, vás poučuji o tom, že vykázaní bylo učiněno bez ohledu na vůli ohrožené osoby.

Podle § 44 odst. 1 jste byl(a) vykázan(a) ze společného obydlí obývaného s ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Vykázaní je účinné od okamžiku, kdy vám bylo sděleno. Vykázan(a) můžete být i ve vaší nepřítomnosti.

Podle § 44 odst. 2 bude vykázaní trvat po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Pokud bude podán návrh na předběžné opatření podle § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 59/2005 Sb. a zákona č. 135/2006 Sb. (dále jen „občanský soudní řád“), v průběhu vykázaní, doba vykázaní se prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

Podle § 44 odst. 3 si můžete na útvaru policie tel. vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázaní.

Podle § 44 odst. 5 můžete v případě, že nesouhlasíte s vykázaním, proti němu na místě podat námitky, které

budou bez zbytečného odkladu předány krajskému ředitelství příslušnému podle místa vykázaní. Tyto námitky také můžete do 3 dnů ode dne převzetí potvrzení o vykázaní podat písemně příslušnému krajskému ředitelství sám (sama). Lhůta pro podání námitek počíná běžet dnem následujícím po dni, kdy jste převzal(a) potvrzení o vykázaní a je považována za dodrženu, jsou-li námitky nejpozději v její poslední den předány k poštovní přepravě nebo podány u příslušného krajského ředitelství.

Podle § 45 odst. 1 písm. a) jste povinen(na) opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázaní.

Podle § 45 odst. 1 písm. b) jste povinen(na) zdržet se vstupu do prostoru vymezeném v potvrzení o vykázaní.

Podle § 45 odst. 1 písm. c) jste povinen(na) zdržet se styku a navazování kontaktu s ohroženou osobou.

Podle § 45 odst. 1 písm. d) jste povinen(na) vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které držíte. Neuposlechnutím této výzvy se můžete dopustit přestupku podle § 47 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o přestupcích“).

Podle § 45 odst. 2 písm. a) máte právo vzít si ze společného obydlí před jeho opuštěním věci sloužící vaší osobní potřebě (např. hygienické potřeby, běžné oděvní součásti, léky a zdravotní pomůcky, které užíváte, mobilní telefon), osobní cennosti a osobní doklady.

Podle § 45 odst. 2 písm. b) máte právo si vzít v průběhu vykázaní ze společného obydlí věci sloužící vaší osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady a věci nezbytné pro vaše podnikání nebo pro výkon povolání. Toto právo můžete uplatnit jedenkrát a pouze v přítomnosti policisty, a to po předchozí dohodě na adrese

.....
Podle § 45 odst. 2 písm. c) máte právo ověřit si provedení vykázaní na čísle tísňového volání 158.

Podle § 45 odst. 2 písm. d) máte právo vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázaní u příslušného útvaru (organizačního článku) Policie ČR

Úřední záznam o vykázaní bude vyhotoven do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí.

Podle § 45 odst. 3 je třeba, abyste pro potřebu doručování uvedl(a) svoji adresu pro doručování

.....
Neuposlechnutím uloženého vykázaní se můžete dopustit přestupku podle § 47 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů; pokud se dopustíte závažného nebo opakovaného jednání, abyste zmařil(a) vykázaní, můžete se dopustit trestného činu podle § 171 odst. 4 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Po uplynutí lhůty 10 dnů si na výše uvedeném útvaru (organizačním článku Policie ČR – adresa a telefonický kontakt uvedeny výše) můžete vyzvednout klíče, které jste policistovi předal(a) podle § 45 odst. 1 písm. d). Klíče vám budou vydány za předpokladu, že nebyl podán návrh na vydání předběžného opatření podle § 76b občanského soudního řádu.

Prohlašuji, že jsem shora uvedenému poučení porozuměl(a), což stvrzuji svým podpisem:

.....
Jméno, příjmení a podpis vykázané osoby

Poučení provedl(a):

.....
Služební hodnost, jméno, příjmení a podpis policisty

Příloha č. 2

Zdroj: Městské ředitelství Policie České republiky Plzeň

OTÁZKY ke zjištění rizika eskalace domácího násilí

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Domácí násilí (dále jen dn) je především fyzické, psychické anebo sexuální násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami. O domácí násilí se jedná vždy, pokud jsou přítomny všechny následující znaky.

KLÍČOVÉ ZNAKY DN

- 1) **OPAKOVÁNÍ A DLOUHODOBOST** – z jednoho útoku jakéhokoli charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek. *Ptejte se na minulé incidenty, na předešlé zákroky PČR, na úrazy apod.*
- 2) **ESKALACE** – domácí násilí se stupňuje od útoků proti lidské důstojnosti k fyzickým útokům až k závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život. *Ptejte se, jak často se incidenty opakují a zda roste intenzita útoků či výhrůžek.*
- 3) **JASNÉ A NEZPOCHYBNITELNÉ ROZDĚLENÍ ROLÍ** na ohroženou osobu a násilnou osobu – domácí násilím nejsou vzájemně napadání, hádky, rvačky, spory, kde je rovné nebo střídavé postavení stran incidentu. *Ptejte se, kdo je ohrožen a kdo ubližuje.*
- 4) **NEVĚŘEJNOST** – domácí násilí probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly. *Ptejte se, kdy a kde k násilí dochází.*

sara dn

SOUBOR RIZIKOVÝCH FAKTORŮ KE ZJIŠTĚNÍ HROZBY BUDOUCÍHO DN

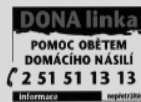
V případě, že na místě zákroku identifikujete situaci jako domácí násilí, doporučujeme vám položit následující katalog otázek. Ty pomohou vám i ohroženým osobám uvědomit si reálné riziko současného a budoucího ohrožení. Zdrojem informací, tj. osobou, která na otázky odpoví, může být ohrožená osoba, oznamovatel (např. sousedé), ale i násilná osoba.

Otázky jsou orientačním vodítkem a slouží k rychlému a správnému rozhodnutí o dalším postupu. Otázky pokládejte v souvislosti s aktuálním incidentem a zajímejte se také o incidenty předchozí, protože domácí násilí je násilím na pokračování. V této fázi zákroku není nutné provést písemný záznam, je-li to možné, doporučuje se pořídit záznam zvukový.

K vyhodnocení budoucího možného rizika dn použijte vlastní úvahu. Zvažte další kroky a opatření. Ze škály možných opatření zvolte vždy takové, které bude s přihlédnutím ke konkrétní situaci maximálně bezpečné pro ohrožené osoby.

Například:

- přivolejte další policisty
- zvažte opatření podle trestního řádu nebo zákona o PČR
- po 1. 1. 2007 zvažte „vykázání“ podle zákona č. 135/2006 Sb.
- doporučte azylové zařízení nebo jiné bezpečné místo
- poučte ohroženou osobu o bezpečnostním plánu
- informujte OSPOD o dětech v rodině
- předejte ohrožené osobě kontakt na DONA linku

Tento dokument vydává Bílý kruh bezpečí, o.s. v rámci projektu „Regionální podpora informovanosti o narušení bezpečí obětí domácího násilí“, projekt spolufinancuje Evropská unie a státní rozpočet České republiky.

ODDÍL 1

NÁSILÍ VE VZTAHU K BLÍZKÉ OSOBE

- 1) **Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí?**
– např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní
- 2) **Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly?**
– např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby
- 3) **Dochází ke stupňování fyzického/sexuálního násilí nebo výhrůžek a úmyslů ze strany násilné osoby?**
– např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhrůžek nebo úmyslů
- 4) **Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení?**
– např. podmínky kauce, zkušební doby, podmíněčného propuštění, trestu zákazu pobytu, společenské záruky, probace aj.
- 5) **Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí?**
– např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpí chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá dn

ODDÍL 2

OBECNÉ SKLONY NÁSILNÉ OSOBY K NÁSILÍ

- 1) **Dopouští se obecné kriminality?**
– jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (tj. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně
- 2) **Jsou informace o problémech v předchozích vztazích?**
– měla násilná osoba problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakované opouštění partnera, násilí ve vztahu)
- 3) **Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy?**
– např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže
- 4) **Má násilná osoba problémy s toxikomanií a jinými závislostmi?**
– např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hráčskou závislostí např. na automatech
- 5) **Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví?**
– např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu

ODDÍL 3

ZRANITELNOST OHROŽENÉ OSOBY

- 1) **Chová se ohrožená osoba rozporuplně ve vztahu k násilné osobě?**
– přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní pravidelné nebo nepravidelné kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe
- 2) **Má z násilné osoby extrémní strach?**
– tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobranu chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje její jednání
- 3) **Má ohrožená osoba problém se zajištěním svého bezpečí?**
– riziko je veliké, pokud ohrožená osoba nemá znalosti o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou
- 4) **Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu (nejenom v místě bydliště, ale i v zaměstnání)?**
– tato místa nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obsluhou
- 5) **Má ohrožená osoba závažné osobní problémy?**
– např. problémy se zaměstnáním, s financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s užíváním návykových látek

Příloha č. 3

Zdroj: <http://www.donalinka.cz/materialy-ke-stazeni/> (k 26.3.2013)

DOKUMENTACE PŘÍPADŮ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

(PŘÍLOHA LÉKAŘSKÉ ZPRÁVY)

ZÁZNAM LOKACE ZRANĚNÍ PŘI PRVNÍM KONTAKTU S NEMOCNÝM

Místo, kde jste zjistili poranění, označte na schématu těla šipkou a spojte s příslušným popisem.

Vedle popisku označte také počet zranění stejného druhu.

ÚDAJE O PACIENTOVI:

Jméno:

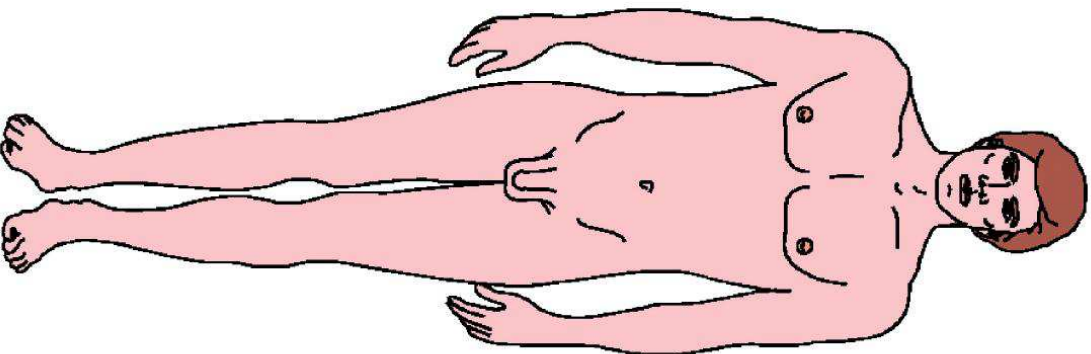
Příjmení:

Rodné číslo:

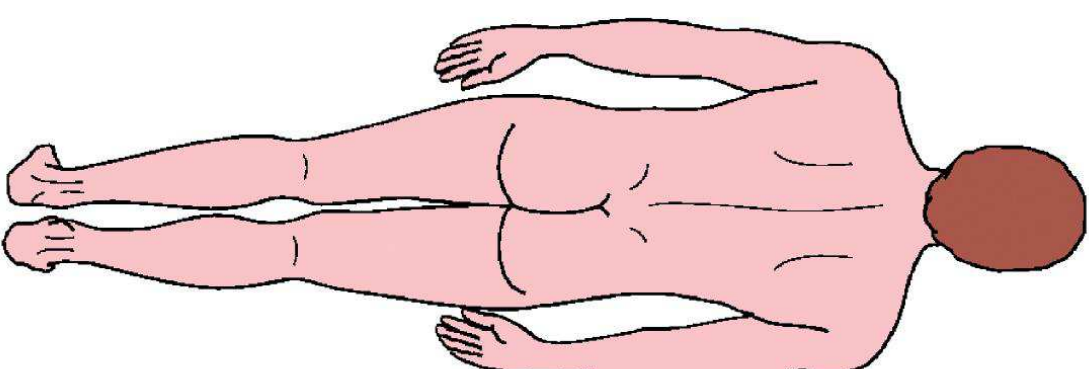
Bydliště:

Datum návštěvy:

Čas návštěvy:

- řezná
- kousnutí
- tržná
- odřenina
- fraktura
- bodná
- střelná
- zhmožděná
- hematom

Vyplňuje lékař

LÉKÁŘSKÁ ZPRÁVA O DOMÁCÍM NÁSILÍ

2. strana

ÚDAJE O ÚRAZE:

Datum:

Čas:

Jméno násilníka:

Mechanismus vzniku úrazu:

Hlavní potíže:

Nynější symptomy:

Objektivní vyšetření – podrobný popis:

ÚDAJE O OŠETŘUJÍCÍM LÉKAŘI:

Jméno a příjmení:

Byl kontaktován sociální pracovník nemocnice?

Pokud ano, uveďte jeho jméno

Byl případ předán Policii ČR?

Pokud ano uveďte datum:

FYZICKÁ ZJIŠTĚNÍ

(Křížkem označte příslušnou kategorii)

	Hematom	Odfenina	Tržná rána	Krvácení	Razná rána	Bodná rána
Hlava						
Uši						
Nos						
Tváře						
Ústa						
Krk						
Ramena						
Horní končetina						
Hrud'						
Záda						
Břicho						
Genitálie						
Hýždě						
Dolní končetina						

Podpis lékaře:

Vyplňuje sociální pracovník
nemocnice

FORMULÁŘ PRO SCREENING A DOKUMENTACI DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Jméno:

Příjmení:

Rodné číslo:

Název zdravotnického
zařízení:

Je pacientka těhotná?
 ANO NE

(Odpovědi označte křížkem.)

ODHADNUTI BEZPEČÍ PACIENTA/TKY

- ANO NE Je zde nyní násilník přítomen jako doprovod?
- ANO NE Má pacient/ka strach ze svého partnera?
- ANO NE Bojí se pacient/ka jít domů?
- ANO NE Stalo se fyzické násilí v poslední době brutálnější?
- ANO NE Vystavuje partner děti fyzickému násilí?
- ANO NE Byli děti svědky násilí v rodině?
- ANO NE Je pacientovi/roce vyhrožováno zabitím? Kým:
- ANO NE Vyhrožuje pacient/ka sebevraždou?
- ANO NE Je v domácnosti pacient/ka zbraň?
- ANO NE Je agresor abusérem alkoholu či jiné drogy?

ODKAZY

- Poskytnuti telefonních čísel
krizových linek
- Kontakt na právní služby
- Poskytnuti telefonních čísel
azylových domů
- Odkazy na jiné organizace
- Jiné odkazy

NAHLÁŠENÍ

- Případ oznámen Policii ČR
- Nahlášení orgánu sociálně-právní
ochrany dětí

FOTOGRAFIE

DOKUMENTACE PŘÍPADŮ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

(PŘÍLOHA LÉKAŘSKÉ ZPRÁVY)

ZÁZNAM LOKACE ZRANĚNÍ PŘI PRVNÍM KONTAKTU S NEMOCNÝM

Místo, kde jste zjistili poranění, označte na schématu těla šipkou a spojte s příslušným popisem.

Vedle popisku označte také počet zranění stejného druhu.

ÚDAJE O PACIENTOVI:

Jméno:

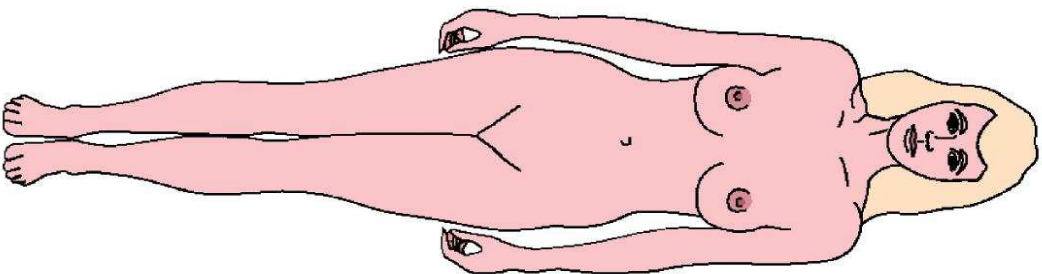
Příjmení:

Rodné číslo:

Bydliště:

Datum návštěvy:

Čas návštěvy:

řezná

kousnutí

tržná

odřenina

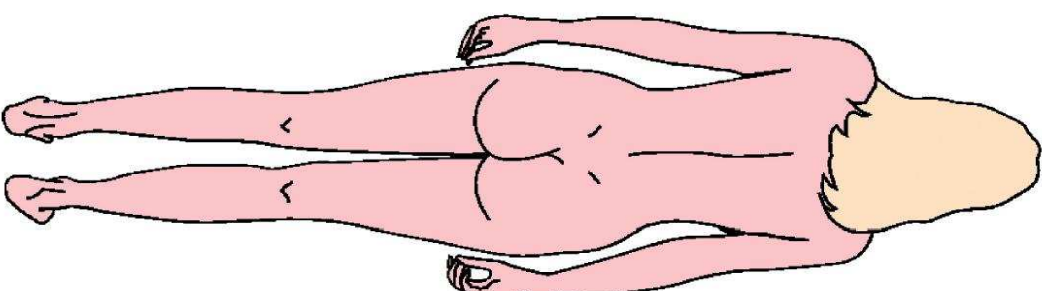
fraktura

bodná

střelná

zhmožděná

hematom

Vypíňuje lékař

LÉKAŘSKÁ ZPRÁVA O DOMÁCÍM NÁSILÍ

2. strana

ÚDAJE O ÚRAZE:

Datum:
Čas:
Jméno násilníka:
Mechanismus vzniku úrazu:
Hlavní potíže:
Nynější symptomy:
Objektivní vyšetření – podrobný popis:

FYZICKÁ ZJIŠTĚNÍ

(Křížkem označte příslušnou kategorii)

	Hematom	Odfrenina	Tržná rána	Krvácení	Rezná rána	Bodná rána
Hlava						
Uši						
Nos						
Tváře						
Ústa						
Krk						
Ramena						
Horní končetina						
Hrud						
Záda						
Břicho						
Genitálie						
Hýždě						
Dolní končetina						

ÚDAJE O OŠETŘUJÍCÍM LÉKAŘI:

Jméno a příjmení:
 Byl kontaktován sociální pracovník nemocnice?
Pokud ano, uveďte jeho jméno
 Byl případ předán Policii ČR?
Pokud ano uveďte datum:

Podpis lékaře:

Vypíňuje sociální pracovník
nemocnice

FORMULÁŘ PRO SCREENING A DOKUMENTACI DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Jméno:
Příjmení:
Rodné číslo:
Název zdravotnického
zařízení:

Je pacientka těhotná?
 ANO NE

(Odpovědi označte křížkem.)

ODHADNUTÍ BEZPEČÍ PACIENTA/TKY

- ANO NE Je zde nyní násilník přítomen jako doprovod?
 ANO NE Má pacient/ka strach ze svého partnera?
 ANO NE Bojí se pacient/ka jít domů?
 ANO NE Stalo se fyzické násilí v poslední době brutálnější?
 ANO NE Vystavuje partner dětí fyzickému násilí?
 ANO NE Byli děti svědky násilí v rodině?
 ANO NE Je pacientovi/tce vyhrožováno zabitím? Kým:
 ANO NE Vyhrožuje pacient/ka sebevraždou?
 ANO NE Je v domácnosti pacienta/tky zbraň?
 ANO NE Je agresor abusérem alkoholu či jiné drogy?

ODKAZY

- Poskytnuti telefonních čísel
krizových linek
 Kontakt na právní služby
 Poskytnuti telefonních čísel
azylových domů
 Odkazy na jiné organizace
 Jiné odkazy

NAHLÁŠENÍ

- Případ oznámen Policii ČR
 Nahlášení orgánu sociálně-právní
ochrany dětí

FOTOGRAFIE